

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

СНІТОВСЬКА ОЛЬГА ЙОСИПІВНА

УДК 373.5.015.31:613.955(438)“XX/XXI”

**РОЗВИТОК ЗАРУБІЖНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ
В УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ
90-Х РР. XX – ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ XXI СТОЛІТЬ**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Реферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Дрогобич – 2026

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у ДНП «Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького» Міністерства охорони здоров'я України.

- Опоненти:**
- доктор педагогічних наук, професор
Фізеші Октавія Йосипівна,
Мукачівський державний університет,
завідувач кафедри педагогіки дошкільної,
початкової освіти та освітнього менеджменту;
- доктор педагогічних наук, професор
Біницька Катерина Миколаївна,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
в.о. завідувача кафедри менеджменту освіти та
педагогіки вищої школи;
- доктор педагогічних наук, професор
Кучай Тетяна Петрівна,
Закарпатський угорський університет
ім. Ференца Ракоці ІІ,
професор кафедри педагогіки,
психології, початкової, дошкільної
освіти та управління закладом освіти

Захист відбудеться 12 червня 2026 року об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 36.053.01 у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка за адресою: авд. 217, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, 82100.

Із дисертацією можна ознайомитися на офіційному сайті <https://dsru.edu.ua/science/spec-rady/general-pedagogics/> та в бібліотеці Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка за адресою: вул. Лесі Українки, 2, м. Дрогобич, 82100.

Реферат розіслано 11 травня 2026 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Анна ФЕДОРОВИЧ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження зумовлюється низкою взаємопов'язаних зовнішніх і внутрішніх суспільно-політичних, соціально-економічних, освітньо-педагогічних, наукових чинників. Упродовж тисячолітньої історії Україна розвивалася у фарватері європейської культури, тож інтеграція її національної системи вищої освіти у Європейський простір вищої освіти (ЄПВО) є природним і закономірним процесом. Реалізація цього державного курсу супроводжується значними труднощами через укорінення радянської спадщини, зовнішні перепони, власну національну інертність.

На перешкоді реалізації цього цивілізаційного вибору України стала агресія РФ, що продемонструвала національну гідність і готовність українського народу захищати не тільки свою державу, а й країни Європи. Попри війну і геополітичну турбулентність, для євроінтеграційного процесу відкрилися нові перспективи: у червні 2022 р. Україна здобула статус кандидата на вступ до Європейського Союзу (ЄС); у червні 2024 р. розпочалися перемовини з реалізації цього процесу; 2025 р. активізувалася співпраця щодо впровадження його ключових кластерів, одним з яких є галузь освіти.

За складних військово-політичних умов і в перспективі повоєнної відбудови й модернізації національної системи вищої освіти України актуалізується потреба вивчення та творчого використання зарубіжного досвіду щодо професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти (ЗВО). На розв'язання цього завдання спрямовують закони України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), «Про фахову передвищу освіту» (2019) та базові урядові документи, як-от: «Рамкова програма з досліджень та інновацій» (2014), рамкові угоди між Урядом України та ЄС про партнерство і співробітництво, про допомогу ЄС в освітній сфері, про участь України в програмі «Горизонт 2020», «Стратегія розвитку вищої освіти України на 2021–2031 роки», «Стратегічний план діяльності МОН до 2027 року» тощо. У них аналізуються виклики, пов'язані із втратами людського капіталу, та акцентується на потребі ґрунтовного осмислення й адаптації світового досвіду щодо вдосконалення політики, управління і реформування галузі вищої освіти, забезпечення її якості й цифрової трансформації, реалізації курсу євроінтеграції у сферах освіти і науки.

За доби державної незалежності зусиллями вітчизняних науковців, які представляють різні галузі знань (філософія і філософія освіти, педагогічна компаративістика, державне управління, економіка і фінанси, історія, соціологія, право, медицина тощо), нагромаджено значний масив різновидових досліджень (монографії, дисертації, наукові статті, матеріали наукових конференцій, навчальні посібники, довідникові видання), які розкривають різні аспекти функціонування системи вищої освіти в зарубіжжі та сукупно окреслюють її національну рецепцію. Українська історіографія з означеної проблеми є багатовимірною, поліструктурною, міждисциплінарною. Вона потребує предметного комплексного аналізу для визначення здобутків, прогалин і перспектив дослідження.

Важливе підґрунтя для досягнення цих цілей дають напрацювання з методології дослідження в галузях компаративістики (А. Вихрущ, В. Вихрущ, О. Заболотна, К. Корсак, К. Красовицький, Н. Лавриченко, О. Локшина,

Н. Ничкало, О. Овчарук, В. Садова, І. Сташевська, О. Сухомлинська, І. Тараненко, Г. Степаненко, А. Теодорович, Є. Хриков, С. Цюра, Г. Шука та ін.) та історіографії (О. Адаменко, Л. Березівська, Л. Гарапко, Л. Голубнича, Я. Грицак, Н. Гупан, Л. Зашкільняк, Я. Калакура, І. Колесник, Н. Коляда, І. Кулик, Е. Луняк, О. Петренко, С. Стельмах, І. Розман, А. Сбруєва, І. Стражнікова, О. Сухомлинська, Ю. Чопик, О. Ясь) та ін.

Цей доробок становить науково-теоретичне підґрунтя для історіографічного аналізу студій про глобалізацію й інтернаціоналізацію вищої освіти (Н. Авшенюк, Ф. Андрушкевич, В. Андрущенко, Л. Антонюк, В. Астахова, М. Білінець, Т. Боголіб, А. Бойко, О. Гаращук, М. Дебич, М. Дробноход, І. Єгорченко, Є. Зеленов, В. Зінченко, І. Кадієвська, Г. Клімова, О. Колесова, К. Корсак, Т. Костюк, А. Кравченко, В. Кремень, М. Кудря, В. Куценко, О. Малиновська, Є. Малік, І. Мигович, Н. Мосьпан, М. М'яковський, О. Невмержицька, Т. Оболенська, О. Падалка, М. Пантюк, Є. Подольська, Н. Скотна, О. Слюсаренко, А. Сбруєва, В. Солощенко, І. Степаненко, В. Пожуєв, О. Хоменко, О. Чабала, І. Щербакова, В. Юрга, І. Ярмач та ін.); про розвиток вищої освіти у європейському регіоні (І. Артёмов, К. Балабанов, В. Білокопитов, Г. Братиця, О. Ващук, І. Гальперіна, О. Гриценчук, Ю. Кучер, Т. Левченко, О. Локшина, І. Мигович, О. Романовський, І. Сікорська, В. Солощенко, О. Хомерікі, М. Шкіль та ін.); про функціонування університетської освіти в зарубіжних країнах (Г. Білавич, А. Бойко, О. Бондаренко, О. Бочарова, Я. Бут, А. Гаврилюк, М. Гаврилюк, М. Голубєва, О. Губіна, Т. Жижко, Т. Зданюк, С. Касьянова, С. Клепко, Т. Ключкович, Л. Козак, С. Курбатов, А. Максименко, І. Маріуц, Г. Олексів, С. Павлюк, Г. Поберезька, І. Прибора, А. Ржевська, В. Ставцева, Н. Федчишин, Л. Хоружа, С. Черкашин та ін.).

Синкретизм історіографії порушеної проблеми виявляється в працях про розвиток вищої педагогічної освіти в зарубіжжі (Н. Абашкіна, В. Базуріна, Н. Бахмат, В. Белан, К. Біницька, С. Бобраков, А. Василюк, В. Вакуленко, Н. Видишко, Н. Воєвутко, О. Волошина, В. Гарапко, Т. Гарбуза, Л. Глушок, К. Годлевська, Т. Головатенко, О. Голотюк, О. Гривкова, Ю. Грищук, І. Гушлевська, Т. Данилишена, М. Дреєрман, І. Ковчина, Н. Кошарна, С. Кошманова, Т. Кучай, В. Лащихіна, Н. Мукан, М. М'яковський, М. Нагач, Е. Нероба, І. Нестеренко, О. Озерська, В. Павлюк, А. Парінов, Т. Пантюк, В. Семілетко, А. Соколова, С. Стойко, О. Шацька, К. Шевченко, І. Федорчук, О. Хижняк, М. Чепіль, Ю. Янісів, Г. Яремко, Н. Яцишин та ін.); про професійну підготовку здобувачів вищої освіти різних спеціальностей в зарубіжжі (О. Авксентьєва, С. Бабушко, В. Базова, О. Баніт, Т. Барський, Я. Бельмаз, Б. Бистрова, Н. Білоусова, І. Бойчевська, Н. Бокша, В. Бондаренко, Л. Віннікова, Н. Видишко, Н. Войнаровська, Г. Воронка, О. Вощевська, Є. Громов, М. Гуляєва, Л. Гунько, Ю. Закаулова, В. Ільїна, В. Казаков, С. Когут, А. Кулікова, Н. Кучумова, Ю. Лавриш, Г. Лещук, Л. Ляшенко, Н. Микитенко, Л. Мовчан, В. Москаленко, І. Нищак, О. Ольхович, Л. Оршанський, О. Павлішак, Н. Пазюра, І. Паламаренко, О. Пічкач, Ю. Поляченко, Л. Пуховська, С. Романова, О. Романчук, І. Садова, Н. Собчак, Л. Отрощенко, М. Чикалова та ін.); про розвиток національних систем неперервної професійної освіти (О. Барабаш, Я. Бондарук, Т. Вакуленко, Т. Десятов, В. Гаманюк,

І. Капустян, О. Романовський, О. Пришляк, О. Смольнікова, Ж. Шевченко та ін.); про політику, управління та реформування систем вищої освіти в зарубіжних країнах (А. Агейчева, О. Альперн, І. Андрощук, Л. Антоненко, А. Бабічев, М. Бойченко, Н. Бондарчук, О. Бочарова, С. Бурдіна, М. Гаврилюк, Н. Вишневіська, Н. Вільчинська, В. Гальперіна, Я. Гречка, Л. Гриневич, С. Калашнікова, О. Малиновська, С. Натрошвілі, І. Сікорська, О. Тоцька, О. Фізеші, В. Хоменко, В. Шаркунова та ін.) та забезпечення якості вищої освіти в закордонні (В. Білокопитов, О. Біляковська, В. Вікторов, О. Герасименко, М. Гриценко, В. Зінченко, О. Кисельова, Г. Павлова, О. Шийка, С. Щудло та ін.).

Доробок українських науковців, що став основним предметом історіографічного аналізу, доповнюється і зіставляється з напрацьованими західними вченими науково-теоретичними засадами дослідження зарубіжних систем вищої освіти (К. Глоговська, С. Крістофер, К. Любевська, Д. Меннінг, Р. Прабхакар, В. Хантер, Р. Чао) та історіографії (В. Альпорха, Дж. Дроусен, Дж. Канделарія, М. Крайсвіт, Дж. Поттер, К. Фьурей, М. Сейлеурус та ін.), зокрема метааналізу (Г. Гласс, Дж. Дурлак, В. Естивилл-Кастро, С. Конлей, М. Крейсвіт, Б. Макгоу, М. Сміт, А. Філд та ін.).

Про масштаби і характер історіографії порушеної проблеми свідчить зафіксований на пошуково-евристичному етапі дослідницької праці масив із 3,5 тис. різновидових наукових студій. За результатами їх попереднього огляду для предметного аналізу в дисертаційній роботі було дібрано близько 1230 підготовлених у різних галузях знань монографій, дисертацій, наукових статей, навчальних посібників, матеріалів наукових конференцій тощо. Їхній аналіз виявив, що лише окремі аспекти розвитку вищої освіти в зарубіжжі фрагментарно розглядалися в конкретно-тематичних працях, тож вона не стала предметом спеціального комплексного історіографічного дослідження.

В означеній науковій ситуації виявлено низку *суперечностей* між:

- нагромадженням українською історіографією значним масивом різновидових міждисциплінарних досліджень про розвиток вищої освіти в зарубіжжі та низьким рівнем їх цілісного структурно-змістового осмислення;

- представленим українською компаративістикою масивом знань про зарубіжний досвід розвитку вищої освіти та його слабким використанням у реформуванні вітчизняної системи вищої освіти і вдосконаленні професійної підготовки майбутніх фахівців у ЗВО України;

- високим рівнем розробки науково-методологічних засад української компаративістики і міждисциплінарної історіографії та недостатньо ефективним застосуванням цього доробку в процесі аналізу досліджень про розвиток вищої освіти в зарубіжжі;

- зосередженням уваги українських науковців на вивченні певних компонентів і напрямів розвитку зарубіжних систем вищої освіти та широким колом проблем щодо їх функціонування, які не стали предметом спеціального ґрунтового вивчення.

Отже, науково-теоретична актуальність і практична значущість проблеми функціонування зарубіжної системи вищої освіти, нагромаджена українською наукою значна кількість праць про її розвиток і потреба їхнього системного аналізу, а також доцільність розв'язання означених суперечностей зумовили вибір

теми дисертаційного дослідження «**Розвиток зарубіжної вищої освіти в українській історіографії 90-х рр. ХХ – першої чверті ХХІ століть**».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження здійснено в межах плану науково-дослідницької роботи кафедри латинської та іноземних мов ДНП «Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького» як складник комплексної наукової проблеми «Нативістично-емпіричні підходи до викладання іноземних мов у медичних вузах за умов змішаних форм навчання» (номер державної реєстрації 0116U004509). Одним з її пріоритетів є системне вивчення досвіду розвитку вищої освіти та медичної освіти в розвинутих країнах світу. Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 14 від 22 грудня 2025 року).

Об'єкт дослідження – українська педагогічна і міжгалузева історіографія та компаративістика.

Предмет дослідження – методологія, етапи, напрями, тенденції розвитку української історіографії про вищу освіту в зарубіжжі.

Мета дослідження – здійснити предметний цілісно-структурований аналіз основних етапів, напрямів, тенденцій розвитку української історіографії зарубіжної вищої освіти в 90-х рр. ХХ – першій половині ХХІ ст. та визначити шляхи використання цього наукового досвіду в розвитку національної системи освіти України і компаративістських досліджень в означеному напрямі.

Відповідно до мети сформульовано **завдання дослідження**:

1. Визначити науково-методологічні засади вивчення вітчизняної історіографії про розвиток вищої освіти в зарубіжжі.
2. Розробити класифікацію джерельного комплексу дослідження та періодизацію розвитку української історіографії про зарубіжну вищу освіту.
3. Здійснити аналіз рецепції української науки щодо розвитку університетської освіти та імперативу глобалізації й інтернаціоналізації вищої освіти.
4. Провести метааналіз досліджень українських компаративістів про розвиток різних напрямів вищої професійної освіти в зарубіжних країнах.
5. Дослідити доробок вітчизняної педагогічної науки про розвиток теорії та практики навчання і виховання у вищій школі зарубіжжя.
6. Проаналізувати міждисциплінарний дискурс з проблем державної політики, управління, реформування та забезпечення якості вищої освіти в зарубіжжі.
7. Окреслити шляхи використання результатів дослідження в реформуванні системи вищої освіти і вдосконаленні професійної підготовки у ЗВО України та розвитку вітчизняної компаративістики.

Хронологічні межі дослідження охоплюють відносно цілісний період 90-х рр. ХХ ст. – першої чверті ХХІ ст., коли внаслідок доленосних суспільно-політичних, геополітичних, культурно-освітніх зрушень відбулися кардинальні якісні зміни в розвитку української компаративістики та історіографії. За умовну нижню межу слугують 1990 – 1991 рр., коли під впливом процесів демократизації та проголошення державної незалежності України розпочався

новий етап становлення національної порівняльної педагогіки та деідеологізації дослідження зарубіжної системи освіти. За умовну верхню межу слугує 2025 р., коли завершення систематизації джерельного комплексу дослідження уможливило узагальнення розвитку вітчизняної історіографії з порушеної проблеми в першій чверті XXI ст.

Територіальні межі дослідження охоплюють суверенну територію Української держави у визнаних міжнародними договорами кордонах 1991 р., у межах яких вітчизняні науковці вивчали розвиток зарубіжної вищої освіти.

Концепція дослідження полягає в цілісній реконструкції історіографії української міжгалузевої компаративістики про розвиток вищої освіти в зарубіжжі. Вона реалізувалася на чотирьох рівнях: методологічному, структурно-тематичному, дискурсно-плюралістичному, практичному.

Методологічний рівень визначається міждисциплінарним характером дослідження, що підготовлене на перетині різних галузей педагогічної науки і наукових знань (філософія, державне управління, економіка, інформатика, соціологія, політологія, право, медицина тощо). Передбачається його здійснення згідно з науковими принципами (історизму, детермінізму, обґрунтованості, системності, цілісності, неперервності, інтегрованості, об'єктивності, світоглядності тощо) і науково-теоретичними підходами: цивілізаційним (передбачає «вживання в епоху» та розуміння особливостей досліджуваного часопростору), системно-історичним (розгляд наукових джерел у динаміці та крізь призму суспільних, ідеологічних, освітніх, наукових чинників), синергетичним (розгляд історіографічного процесу як цілісного, здатного до самокорекції, пошуку альтернативних шляхів розвитку, відкритого до зовнішніх впливів, нелінійного, когерентного); аксіологічним (урахування у вивченні історіографічного процесу мотивів і ціннісних орієнтирів дослідників); парадигмальним (синтез авторських рецепцій, трактувань, інтерпретацій зарубіжних систем вищої освіти та їх окремих компонентів); феноменологічним (аналіз наукових студій крізь призму їх новизни, оригінальності, окремого місця в історіографії української компаративістики).

Структурно-тематичний рівень передбачає синтезований історіографічний аналіз основних напрямів дослідження зарубіжної системи вищої освіти в аспектах її глобалізації та інтернаціоналізації; розвитку основних компонентів вищої професійної освіти; теорії і практики навчання, виховання у вищій школі зарубіжжя; здійснення державної політики, управління, реформування вищої освіти та забезпечення її якості.

Дискурсно-плюралістичний рівень ґрунтується на уявленнях про відсутність або складну досяжність єдиного, загальноприйнятого знання. Натомість він передбачає альтернативність і контрверсійність інтерпретації та характеристики наукових знань про розвиток вищої освіти в зарубіжжі.

Практичний рівень стосується визначення шляхів використання результатів дослідження для реформування української системи вищої освіти і вдосконалення освітнього процесу у ЗВО України та узагальнення здобутків, прогалин історіографії порушеної проблеми й окреслення перспектив її подальшого дослідження.

Джерельну базу дослідження становлять понад 3,5 тис. віднайдених і зафіксованих на першому пошуково-евристичному етапі дослідження наукових джерел про розвиток вищої освіти в зарубіжжі. Після їх первинної обробки було сформовано джерельний комплекс дослідження з близько 1340 систематизованих і безпосередньо залучених до історіографічного аналізу різновидових наукових джерел у вигляді близько 25 узагальнювальних праць про розвиток освіти і педагогіки в Україні та за кордоном, близько 95 колективних та індивідуальних монографій, понад 270 дисертацій з різних галузей наукових знань, близько 710 наукових статей, 15 науково-аналітичних записок, матеріалів, 50 матеріалів наукових конференцій, 75 навчальних посібників, 65 довідникових видань, 15 наукових рецензій.

У процесі формування джерельного комплексу дослідження опрацьовано понад 40 тематичних бібліографічних видань з різних проблем розвитку освіти та навчання і виховання, біобібліографічних показників про доробок окремих академічних установ, ЗВО та знаних учених України, матеріали понад 70 фахових періодичних видань (наукові журнали, записки, вісники, збірники праць тощо) з педагогіки та інших галузей знань. Важливими компонентами джерельного комплексу дослідження стали напрацювання зарубіжних авторів: понад 50 студій теоретико-методологічного характеру та дисертації, інші праці з порушеної проблеми, які були захищені або опубліковані в Україні.

Методологічну основу дослідження визначають її базові компоненти (наукові принципи, науково-теоретичні підходи, операційні методи, різноманіття наукового дискурсу) та характеристики – міждисциплінарність, поліструктурність, плюралізм. Вони розроблялися й реалізувалися на трьох рівнях: *філософському* – у вигляді принципів наукового пізнання, що визначають зв'язок історії, культури й освіти, єдність теорії і практики та передбачають аналіз наукових студій з порушеної проблеми на глобальному і регіональному (європейському) рівнях з урахуванням соціокультурних особливостей національних систем вищої освіти та крізь призму їх парадигмального розвитку, синергетичної трансформації, ціннісного виміру; *загальнонауковому*, що передбачає диференціацію та інтеграцію методологічних засад міжгалузевої компаративістики та історіографії; *конкретно-науковому*, який представляє сукупність теоретичних положень, наукових ідей, операційних інструментів для безпосереднього розв'язання висунених завдань.

Теоретичну основу дослідження становлять праці вчених у галузях:

- *філософії та філософії освіти*, що визначають парадигми розвитку сучасної освіти і науки (В. Андрущенко, Г. Васянович, В. Загороднюк, І. Зязюн, В. Кремень, В. Луговий, В. Огнев'юк, М. Опачко, Н. Скотна та ін.);

- *історико-педагогічної науки*, які окреслюють науково-теоретичні засади вивчення освітньо-педагогічного процесу (М. Богуславський, Л. Ваховський, А. Вихрущ, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, Т. Кристопчук, О. Сухомлинська, Є. Хриков, О. Чмир та ін.);

- *педагогічної та міжгалузевої компаративістики*, що визначають орієнтири вивчення зарубіжної системи освіти (Н. Авшенюк, Н. Бідюк, О. Заболотна, Н. Лавриченко, О. Локшина, О. Матвієнко, Н. Мукан, О. Овчарук, О. Огієнко, Н. Пазюра, Л. Пуховська, В. Садова, А. Сбруєва, С. Сисоєва, І. Сташевська, М. Чепіль, С. Цюра, О. Шапран, Г. Щука й ін.);

- *педагогічної та загальної історіографії*, які проєктують методологію аналізу наукових джерел (О. Адаменко, Л. Березівська, Н. Гупан, Н. Дічек, Я. Калакура, Н. Коляда, І. Стражнікова, Н. Гупан, І. Колесник, І. Кулик, О. Петренко, І. Розман, О. Ясь та ін.);

- *загальної педагогіки та педагогіки вищої школи*, які інтегрують принципи, форми, методи навчання і виховання здобувачів вищої освіти (О. Вишневський, С. Карпенчук, О. Киричук, А. Кузьмінський, З. Курлянд, І. Малафійк, В. Омеляненко, М. Фіцула та ін.);

- *професійної освіти та педагогіки*, які окреслюють засади організації підготовки фахівців у вищій школі (Н. Абашкіна, А. Василюк, В. Вакуленко, С. Кошманова, Н. Мукан, Н. Ничкало, Л. Пуховська та ін.);

- *державної політики та управління*, які розробляють механізми функціонування і розвитку освітніх систем (І. Андрощук, Л. Гриневич, В. Зінченко, О. Кисельова, С. Натрошвіллі, О. Тоцька, В. Хоменко, О. Шапран, В. Шаркунова, С. Щудло та ін.).

Згідно з метою, завданнями, структурою дослідження використано чотири основні групи методів його проведення: *загальнонаукові* (аналіз і синтез, індукція і дедукція, узагальнення і порівняння, ідеалізація і формалізація, абстрагування і конкретизація) – виконують універсальні пізнавально-аналітичні операційні функції на всіх етапах науково-дослідницького процесу; *міждисциплінарні*: пошуково-евристичний і бібліографічний (для пошуку і систематизації наукових джерел), історико-генетичний і періодизації (для детермінування та визначення етапів і динаміки розвитку історіографічного процесу), ретроспекції та історичної актуалізації (для вивчення часової різноспрямованості процесу нагромадження наукових знань); структуризації, історико-порівняльний, компаративістський (для членування історіографічного процесу, зіставлення динаміки розвитку його окремих компонентів, виявлення подібності, оригінальності, новизни наукових знань), типології і класифікації (для градації та генералізації наукових джерел у впорядковані групи, ідеалізовані моделі, що визначають спільне й особливе наукових рефлексій певних аспектів розвитку освітніх систем), контент-аналізу і дискурс-аналізу (для вивчення наукових праць (текстів) за кількісними та якісними ознаками, їх інтерпретації й оцінок з боку освітян і науковців), біографічний (для вивчення персоналій українських науковців), актуалізації і прогнозування (для визначення перспектив використання результатів дослідження в розвитку освіти і науки України); *аналізу наукових джерел*: ідеографічний (для опису, розкриття сутності та індивідуальних особливостей об'єкта дослідження), історіографічний (для структурного, системного аналізу, інтеграції, характеристик наукових джерел), головного масиву та монографічного й вибіркового аналізу (для системного наукометричного опрацювання наукових джерел), метааналізу (реалізувався за авторською програмою систематизації, інтерпретації, оцінювання значної кількості різновидових студій), наукометричного й кластерного аналізу (для вимірювання наукової інформації за певними показниками для виявлення внеску авторів у вивчення різних проблем); *статистичні та соціологічні* – для фіксації, обробки, ранжування кількісних і якісних показників розвитку наукових студій та їх формалізації в таблицях і схемах.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягають у тому, що:

уперше: здійснено цілісний структурований аналіз основних етапів, напрямів, тенденцій розвитку в 90-х рр. ХХ – першій чверті ХХІ ст. української історіографії зарубіжної вищої освіти;

- обґрунтовано позицію щодо виокремлення історіографії педагогічної компаративістики як окремої субдисципліни історико-педагогічної науки, що вивчає нагромадження наукових знань про розвиток освітніх систем і педагогічної науки в зарубіжжі;

- розроблено періодизацію означеного історіографічного процесу, який складається з трьох основних етапів: перший – початковий, пострадянський (1991 – 2000/2001 рр.); другий – проєвропейський (2002 – 2009/2010 рр.); третій – глобалістський (2011/2012 – 2025 рр.) поділяється на дві фази, які розмежовує початок 24 лютого 2022 р. повномасштабної збройної агресії РФ проти України;

- представлено класифікацію наукових джерел про розвиток вищої освіти в зарубіжжі, що складається із семи груп: узагальнювальні праці; монографії і дисертації; наукові статті; матеріали наукових конференцій; дидактична література; довідникові видання; наукові огляди, рецензії;

- здійснено синтезований аналіз рецепції української науки щодо імперативів глобалізації та інтернаціоналізації вищої освіти;

- розроблено й апробовано спеціальну програму метааналізу досліджень українських компаративістів про розвиток різних напрямів вищої професійної освіти в зарубіжних країнах;

- досліджено вітчизняну педагогічну історіографію про розвиток теорії та практики навчання і виховання у вищій школі зарубіжжя;

- проаналізовано міждисциплінарний дискурс з проблем державної політики, управління, реформування та забезпечення якості вищої освіти в зарубіжжі;

- визначено шляхи використання доробку вітчизняної історіографії про розвиток вищої освіти в зарубіжжі для реформування національної системи освіти та розвитку наукових досліджень в означеному напрямі.

Подальшого розвитку набуло: вивчення генези формування української педагогічної історіографії у 20-х – 80-х рр. ХХ ст. та розробка її категорійно-поняттєвого апарату і дослідницького інструментарію; науковий підхід щодо поділу джерел педагогічної науки на першоджерела як матеріалів, що не є результатом науково-аналітичного дослідження, та історіографічні джерела у вигляді різновидових наукових праць; обґрунтування візії компаративістики як окремої міждисциплінарної галузі знань; систематизація бібліографії про розвиток вищої освіти в зарубіжжі; розробка дефініцій «зарубіжна освіта» і «закордонна освіта», «вища освіта», «педагогічна освіта», «вища професійна освіта», «вища медична освіта» тощо.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що представлені в ньому репрезентативні наукові джерела та теоретичні положення, висновки дають відносно цілісне уявлення щодо етапів, характеру, тенденцій, напрямів, інших аспектів розвитку української педагогічної та галузевої історіографії про становлення і функціонування системи вищої освіти в зарубіжжі. За матеріалами

дисертації підготовлено елективний курс «Вища освіта зарубіжжя в сучасній українській історіографії», який пройшов апробацію в процесі професійної підготовки магістрантів і аспірантів педагогічних спеціальностей у ЗВО України. Цей практичний досвід та потреби вдосконалення професійної підготовки фахівців різних галузей знань (освітян, управлінців, економістів, правників тощо) дає підстави стверджувати, що матеріали дослідження можуть бути корисними в розробці науково-методичного забезпечення для організації освітнього процесу в різнопрофільних ЗВО та системі післядипломної освіти і підвищення кваліфікації кадрів. Передусім це стосується викладання нормативних дисциплін та елективних курсів з історії зарубіжної освіти, педагогічної компаративістики, педагогіки вищої школи, освітніх технологій.

Результати наукового пошуку можуть бути корисними для розроблення державних і регіональних концепцій, програм реформування національної системи вищої освіти України та її інтеграції у світовий і європейський освітній простір у післявоєнний період. Урахування викладених у ньому методологічних і теоретичних положень, фактографічного матеріалу може сприяти вдосконаленню планування та організації наукових досліджень з педагогічної та різногалузевої компаративістики, розробці навчально-методичних матеріалів відповідного спрямування, а також прогнозуванню розвитку педагогічних студій та неперервної професійної освіти в національному і міжнародному вимірах.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (Довідка № 2238 від 31.12.2025), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Довідка № 1837 від 31.12.2025), Рівненського державного гуманітарного університету (Довідка № 01–12/02 від 12.01.2026), НУ «Львівська політехніка» (Довідка № 67–01–55 від 14.01.2026), КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» (Довідка № 01–12/57 від 19.01.2026), Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (№ 2026-01-26/06-01/220 від 03.02.2026).

Особистий внесок здобувача. Викладені в дисертації наукові результати здобуто самостійно. У спільних публікаціях авторці належить: аналіз зарубіжного дискурсу щодо трактування ковчингу як педагогічної технології [25]; аналіз історіографії про інноваційні освітні технології в професійній підготовці українських студентів у воєнний час [5]; узагальнення наукового досвіду щодо вивчення синтезованого підходу в розробленні моделі формування компетентностей учителів у дистанційному навчанні [2]; узагальнення доробку українських учених-педагогів про розвиток управління вищою освітою [4]; аналіз зарубіжного досвіду метааналізу студій про психічний стан студентів за екстремальних ситуацій [3]; узагальнення доробку українських учених-педагогів про розвиток національних систем медичної освіти [6]; аналіз напрацювань учених про ефективність розвитку критичного мислення студентів ЗВО через вивчення факультативних гуманітарних курсів [7]; аналіз медичної освіти в Україні й Німеччині в історичному контексті щодо практичної підготовки [30]; обґрунтування сучасних викликів вищої медичної освіти [31]; актуалізація проблеми підготовки здобувачів ступеня доктора філософії за сучасних суспільних викликів [38].

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри латинської та іноземних мов ДНП «Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького», здобули позитивні відгуки на наукових і науково-практичних конференціях, зокрема:

міжнародних за кордоном: «Світ наукових досліджень» (Польща, Ополе, 2023), «Європейський науковий конгрес» (Іспанія, Мадрид, 2023); «Сучасні проблеми та виклики польських й українських педагогів в умовах миру і війни» (Польща, Люблін, 2024), «Майбутнє науки: інновації та перспективи» (Швеція, Стокгольм, 2025), «Сучасні тенденції розвитку економіки, технологій та промисловості» (Канада, Торонто, 2025), «Сучасні тенденції розвитку наукових досліджень» (США, Бостон, 2025), «Майбутнє в результатах сучасних наукових досліджень '2025» (Німеччина, Карлсруе, 2025);

міжнародних в Україні: «Концептуальні шляхи розвитку науки» (Київ, 2020), «Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної педагогіки та психології» (Львів, 2021), «Сучасні педагогіка та психологія: перспективні напрямки наукових досліджень» (Київ, 2021), «Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної педагогіки та психології» (Львів, 2021), «Ефективне управління як двигун фінансово-економічного розвитку: матеріали» (Суми, 2023), «Перспективи сучасної науки: теорія і практика» (Львів, 2024), «Підготовка дисертацій в умовах воєнного стану: актуальні питання та шляхи їх вирішення» (Львів – Торунь, 2024), «Наука та освіта в умовах воєнного часу» (Дніпро, 2024), «Сучасні виклики та актуальні проблеми науки, освіти та технологій» (Полтава, 2024), «Сучасна українська освіта: виклики, стратегії, технології» (Дрогобич, 2025), «Педагогічна наука й освітня практика в реаліях війни: виклики, досвід, перспективи» (Коломия, 2025), «Розвиток неперервної педагогічної освіти за умов воєнного стану в Україні та глобальних викликів» (Івано-Франківськ, 2025);

всеукраїнських з міжнародною участю: «Актуальні проблеми педагогічної освіти: новації, досвід та перспективи» (Запоріжжя, 2024).

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук «Інтелектуалізм як модус літературного простору: світоглядно-філософські та поетико-стилістичні аспекти» зі спеціальності 10.01.06 – теорія літератури захищено 2015 р. у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, її матеріали в тексті докторської дисертації не використано.

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено в 43 публікаціях (з них 33 одноосібні), з-поміж них: 1 розділ у колективній закордонній монографії, 6 статей у виданнях, що індексуються міжнародними наукометричними базами Web of Science і Scopus, 23 статті у фахових виданнях України, 13 публікацій у педагогічних журналах і збірниках наукових конференцій.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, п'яти розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (1428 найменувань, з них 56 іноземними мовами) та додатків, викладених на 39 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 642 сторінки, з них основна частина праці – 433 сторінок. Ілюстративний матеріал представлено у 12 таблицях, 1 рисунку.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми; зазначено її зв'язок із науковими планами та темами; сформульовано об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження; обґрунтовано його хронологічні й територіальні межі; представлено методологічну і теоретичну основу, основні групи методів дослідження; визначено наукову новизну, теоретичне і практичне значення здобутих результатів; подано відомості про впровадження й апробацію основних положень дисертаційного дослідження.

У першому розділі «**Науково-теоретичні засади дослідження**» розроблено методологічні основи вивчення історіографії зарубіжної вищої освіти, здійснено класифікацію джерел дослідження, визначено ступінь вивчення проблеми, розроблено періодизацію історіографічного процесу.

Проаналізовано дві ключові *особливості методології дослідження*: міждисциплінарність, яка окреслює його підготовку на перетині різних галузей педагогічної науки (педагогічна компаративістика й історіографія; історія педагогіки, загальна педагогіка, педагогіка вищої школи, соціальна і спеціальна педагогіка тощо), та поліструктурність, яка виявляється у введенні в предметне поле дослідження праць з різних галузей знань – філософії і філософії освіти, державного управління та адміністрування, економіки, інформатики, медицини, психології, філології, соціології, історії тощо. На ці галузі знань накладаються різні галузі та рівні освіти.

Методологічна програма дослідження складається з п'яти компонентів: багатогалузевість, категорійно-поняттєвий апарат, наукові принципи й методологічні підходи, операційний інструментарій, науковий плюралізм.

Крізь призму порушеної проблеми схарактеризовано процес інституціалізації розбудови організаційної структури вітчизняної педагогічної компаративістики, її ідейну, змістову і методологічну еволюцію, тенденцію до посилення міждисциплінарності та комплексного осмислення зарубіжних систем освіти як динамічних, диференційованих мінливих феноменів. Окреслено етапи, тенденції, напрями, територіальні й часові вектори розвитку педагогічної історіографії, що покликана нагромаджувати, систематизувати, аналізувати, інтерпретувати наукові джерела з проблем освіти і педагогіки.

Актуалізовано потребу формування й утвердження статусу *історіографії педагогічної компаративістики* як субдисципліни, метою якої є накопичення, систематизація, усебічний аналіз сукупності наукових праць (знань) про розвиток освіти і педагогіки в зарубіжжі. Обґрунтовано її предметне поле, мету, завдання, науково-теоретичні підходи, операційний інструментарій, інші аспекти методології.

Особливість *терміносистеми* дослідження зумовлюється її множинністю, міждисциплінарністю, дискусійністю. У контексті наукового дискурсу проаналізовано його базові категорії «вища освіта», «заклад вищої освіти», «вища школа», «система вищої освіти», «зарубіжні країни», «зарубіжний», «закордонний», «зарубіжна вища освіта» та інші похідні дефініції.

Визначено сутність *наукових принципів* дослідження, що окреслюють систему координат його здійснення: історизму, детермінізму, конкретності;

обґрунтованості; системності, комплексності, цілісності; неперервності, послідовності, інтегрованості; об'єктивності; антропологізму; світоглядності.

Їх використання поєднувалося з *науково-теоретичними підходами*, які за змістовими і функційними ознаками поділено на дві групи: базові (цивілізаційний; історико-педагогічний; системно-історичний; синергетичний; аксіологічний; культурологічний) та інструментальні (парадигмальний; антропологічний; феноменологічний; герменевтичний; диференційований).

Зважаючи на пізнавальні функції, *операційний інструментарій* дослідження класифіковано за чотирма групами: загальнонаукові (аналіз і синтез, індукція і дедукція, узагальнення і порівняння, ідеалізація і формалізація); міждисциплінарні (ідеографічний, історико-генетичний, ретроспекції, актуалізації, історико-структурний, контент-аналіз, дискурс-аналіз, біографічний, компаративістський, типології і класифікації); аналізу наукових джерел (історіографічний, метааналіз, кластерний аналіз); статистичні й соціологічні методи. З'ясовано особливості та науково-аналітичний потенціал означених принципів, наукових підходів і методів.

Розкрито сутність *плюралізму наукового дискурсу* як чинника методології гуманітарної науки, що виконує системотворчу функцію та зумовлює її поліпарадигмальний характер. Обґрунтовано позицію щодо аналізу наукових джерел, згідно з якою альтернативність, контрверсійність наукових знань не заперечує їх об'єктивності та передбачає різнобічну інтерпретацію.

Обґрунтовано *поділ джерел дослідження* на дві основні групи. Першу становлять *умовні періоджерела*, які за ознаками походження, офіційним статусом, інформаційно-змістовою наповненістю поділено та схарактеризовано за шістьма сегментами: офіційні нормативно-правові документи, освітні стандарти та інше навчально-методичне забезпечення, матеріали періодичної преси, матеріали статистики, мемуаристика, публіцистичні та художні твори.

Другу основну групу становлять *історіографічні джерела*, які визначено як складник джерельного комплексу педагогічної компаративістики, що відображає історіографічні факти про функціонування зарубіжних освітніх систем та є основою для вивчення процесу нарощування знань про їхній розвиток. За змістовно-видовим критерієм їх класифіковано та схарактеризовано за сімома групами: 1) узагальнювальні праці (синтези); 2) монографії, дисертації, науково-аналітичні записки; 3) наукові статті; 4) матеріали наукових і науково-методичних конференцій, семінарів; 5) дидактична література; 6) довідникові видання (словники, енциклопедії, бібліографічні покажчики); 7) наукові огляди, рецензії. За результатами евристичної праці сформовано вибірку з понад 3,5 тис. різновидових історіографічних джерел про розвиток вищої освіти в зарубіжжі. Після їх перегляду сформовано вторинну вибірку з понад 1340 вітчизняних праць, які з'явилися в 90-х рр. ХХ – на початку ХХІ ст. та стали предметом всебічного аналізу для розв'язання завдань дослідження.

Відповідно до розробленої архітектоніки *ступінь дослідження* української історіографії про розвиток вищої освіти в зарубіжжі з'ясовано за трьома основними форматами аналізу наукової літератури: «анотативний» (вступні розділи дисертацій, фахових статей) – обмежується зазначенням прізвищ науковців, які вивчали певні проблеми; предметна характеристика

стану дослідження в окремих підрозділах дисертацій, монографій і в наукових статтях; аналітичні огляди літератури. Їхній аналіз показав, що проблема розвитку вищої освіти в зарубіжжі вивчалася аспектно в окремих тематичних студіях. Вона не стала предметом цілісного комплексного осмислення, що підтверджує доцільність і обґрунтованість нашого дослідження.

У процесі розроблення *періодизації* досліджуваного історіографічного процесу спиралися на суспільно-політичні, національно-культурні, освітньо-наукові чинники, які детермінували його розвиток. Виокремлено три основні дещо розмиті в хронологічному, але виразні в методологічному і змістовому вимірах етапи: 1) початковий, пострадянський (1991 – 2000/2001), коли на тлі «боїв за методологію» науковці ще апелювали до радянського доробку, а актуальність своїх студій зумовлювали потребою вивчення досвіду зарубіжних країн; 2) проєвропейський (2002 – 2009/2010), коли в руслі Болонського процесу увага змістилася на аналіз освітньої політики та досвіду розвитку вищої освіти в країнах ЄС; 3) глобалістський (2011/2012 – 2025) – позначився концептуальною переорієнтацією студій на вивчення національних освітніх систем у контексті глобалізаційних викликів та інтернаціоналізації ринку праці.

Отже, визначення науково-теоретичних засад дослідження забезпечило окреслення його методологічної програми, класифікацію джерельного комплексу, з'ясування ступеня вивчення порушеної проблеми та розроблення періодизації розвитку історіографічного процесу в означеному напрямі.

У другому розділі «**Проблеми інтеграції вищої освіти у світі в рецепції української науки**» досліджено розвиток вищої та університетської освіти в зарубіжжі як феноменів історіографії вітчизняної компаративістики, з'ясовано імператив глобалізації вищої освіти в науковому дискурсі, розкрито проблему інтернаціоналізації вищої освіти як об'єкта наукового дослідження.

Історіографію вітчизняної компаративістики *про розвиток вищої та університетської освіти* в зарубіжжі проаналізовано у двох системах координат: територіально-просторовій, що знаходить відображення в глобальному, регіональному, країнознавчому ракурсах, та тематично-змістовій, яка окреслює різні підходи до їх вивчення. Таку структуру зумовила тематика дібраних для аналізу близько 25 монографій, дисертацій, навчальних посібників і 30 репрезентативних наукових статей з різних галузей знань.

Визначено і схарактеризовано історіографічні блоки, у яких вища та університетська освіта в зарубіжжі розглядаються як світова та регіональні системи освіти; у триєдиному контексті компонентів «Болонський процес / ЄПВО – зарубіжні країни – Україна»; у регіонах, здебільшого європейському; в окремих країнах; аспектно в ракурсі основного предмета дослідження.

Доробок у галузях філософії та філософії освіти (А. Бойко, Т. Жижко, С. Клепко, С. Курбатов та ін.) має важливе науково-теоретичне значення, позаяк розширює розуміння науково-методологічних аспектів розвитку вищої освіти в зарубіжжі у світовому, європейському, національному вимірах та представляє її як ієрархічну систему, структуровану функційно пов'язаними підсистемами, які забезпечують якісну підготовку фахівців, здійснення фундаментальних і прикладних досліджень, міжнародних зв'язків тощо.

Основний масив наукових знань про вищу / університетську освіту в зарубіжжі представляють *праці з педагогічної компаративістики*. Синтези (монографії, навчальна література) дають загальну характеристику її основних компонентів (нормативна база, історія становлення, структура, реформування, організація освітнього процесу, фінансування), що створює підґрунтя для порівняння національних освітніх систем (К. Балабанов, М. Гагарін, В. Зубко, Т. Кристопчук, Д. Кучеренко, Т. Левченко, С. Сисоєва, О. Шапран та ін.).

Аналіз репрезентативних студій (І. Артёмов, О. Ващук, К. Корсак, І. Ластовченко, О. Локшина, Г. Поберезька та ін.) окреслює матрицю науково-освітнього дискурсу щодо розвитку вищої / університетської освіти в трикутнику феноменів «Болонський процес / ЄПВО – зарубіжні країни – Україна». Його основним вектором стало вивчення європейської системи вищої освіти та з'ясування відповідності її вимогам системи вищої освіти України.

Історіографічний блок про розвиток вищої освіти у європейському регіоні (дисертації П. Кряжева, Н. Мосьпан, А. Ржевської; тематичні й аналітичні проекти «Розвиток освіти в умовах інтеграційних процесів в європейських країнах», «Європейський простір вищої освіти як основа розвитку суспільства знань»; численні наукові статті тощо) відображає тенденцію щодо посилення уваги до його західного вектора та зміщення акцентів з вивчення самотності національних систем вищої освіти на показ її гомогенності в країнах ЄС.

Історіографічний блок щодо вивчення національних систем вищої / університетської освіти окремих країн (монографії і дисертації О. Бочарової, А. Гаврилук, А. Гюль, Т. Зданюк, Т. Ключкович, Ю. Кучер, А. Максименко, В. Майбороди, І. Маріуци, І. Прибори, О. Романовського, В. Ставцевої, С. Черкашина, О. Шийки та ін.; широкий корпус статей) окреслює різноманіття підходів до з'ясування їх специфіки та відмінних і спільних рис. Вони відображають тенденцію, згідно з якою чим вужчим є країнознавчий спектр студій, тим більш аналітичним (а не описовим) є їхній характер. Вузкий територіальний вектор досліджень (60 – 65 % стосуються Великої Британії, Польщі, Німеччини, США, Франції) поступово розширювався на країни Азії. Дещо трафаретні структурно-змістові підходи в комплексних дослідженнях з означеної проблеми варіювалися під впливом традицій окремих наукових шкіл та осередків.

Праці п'ятого історіографічного блоку відображають розвиток вищої освіти аспектно в контексті основного предмета студій. Він є найчисленнішим, позаяк охоплює весь спектр праць, що перебували в орбіті дослідження. За такої ситуації предметно схарактеризовано чотири вектори щодо вивчення вищої освіти в окремих хронологічних межах певних країн; у проєкції різних національних і регіональних освітніх феноменів; у ракурсі сприяння її розвитку з боку міжнародних організацій; у контексті розвитку неперервної освіти. В означених аспектах аналізувалися студії про функціонування приватних вишів зарубіжжя (Я. Бут, М. Гавран та ін.) та новаторські наукові підходи (дисертації О. Бондаренко про місію університетів Польщі як осередків формування культурного середовища, О. Дацко про розвиток Європейської асоціації університетів, М. Дебич про гуманізацію вищої освіти в діяльності ЮНЕСКО).

Вивчення наукового дискурсу про глобалізацію вищої освіти передбачало з'ясування генези і динаміки цього процесу, здійснення термінологічного і сутнісно-змістового аналізу означеного феномена, визначення підходів і напрямів досліджень. Результати наукометричного аналізу показали, що кількість публікацій із цієї проблеми зросла з 3893 у 1991–2006 рр. до 6091 в 2007–2011 рр., відтак зменшилася до 2500 у 2012–2013 рр. й надалі така тенденція зберігалася. Їхня частка в загальному масиві студій про розвиток вищої освіти відповідно становила 12,1 %, 12,4 % та 15,1 %. На початку ХХІ ст. ця проблематика посіла пріоритетне місце в розвитку української педагогічної науки та розроблялася фахівцями в галузях економіки, філософії освіти, управління та ін.

Проаналізовано динаміку, тенденції, пріоритети вивчення цієї проблеми. У 1990-ті рр. фіксуємо спорадичні спроби осмислення процесів глобалізації освіти в ракурсах ролі, місця в них України (В. Андрущенко, В. Громовий, А. Деркач, К. Корсак та ін.). У 2000-х рр. відбулося найвище піднесення та розширення тематичного спектра студій щодо концептуально-теоретичного осмислення глобалізації вищої освіти (Т. Воєцька, А. Данілова, О. Гаращук, Н. Карпунова, К. Корсак, В. Кремень, О. Льовкіна, Г. Макбурні, В. Огнев'юк та ін.), збереження національної ідентичності (Л. Воробйова, К. Покотило, Л. Рижак), розгляду глобалізації в контексті реформування системи вищої освіти України (Б. Братаніч, Т. Вецкур, В. Журавський, П. Кряжев, О. Фурса). У цей час проблема глобалізації вищої освіти обговорювалася в публічних виступах учених і урядовців та в низці фундаментальних академічних проєктів, на тематичних міжнародних конференціях тощо.

Розширення тематично-геопросторової спрямованості досліджень про глобалізацію вищої освіти у 2010-х – на початку 2020-х рр. знайшло вияв у її вивченні крізь призму світових, регіональних, національних викликів економічного, соціального, політичного, безпекового, культурного характеру (О. Балагура, О. Войналович, О. Гаращук, В. Куценко, І. Содоль, М. Загірняк та ін.). Важливими рисами цього етапу українського дискурсу стали відмова від російських наративів та інтеріоризація ідей західних учених, зміна змістового вектора з україноцентричного на загальносвітовий, поява комплексних досліджень (В. Андрущенко, Ф. Андрушкевич, А. Сбруєвата ін.).

Інтернаціоналізація вищої освіти (ІВО) в рецепції української науки постає як складний і динамічний феномен, що формується на перетині глобальних, регіональних, національних освітніх процесів. Утвердилося її трактування як однієї з важливих рис / характеристик / тенденцій / чинників сучасного розвитку та модернізації вищої освіти й університетів.

Здійснено структурований аналіз ІВО за трьома блоками. Перший – науково-теоретичний – відображає еволюцію підходів до осмислення сутності, генези та категорійного апарату. Показано, що український дискурс спершу формувався на основі інтеріоризації західних теоретичних моделей із подальшими спробами їх адаптації до національного контексту. Різноманіття трактувань ІВО варіюється від вузького розуміння як сукупності міжнародних освітніх практик (академічна мобільність, спільні програми, партнерство) до широкого – як цілісного процесу інтеграції міжнародного, міжкультурного та глобального вимірів функціонування системи вищої освіти. Відтак українські

дослідники (Н. Авшенюк, М. Головань, О. Гонта, М. Дебич, І. Каленюк, О. Нітенко, А. Сбруєва, Ж. Чернякова, І. Ярмак та ін.) перейшли до критичної інтерпретації зарубіжного досвіду вивчення ІВО та її комплексного аналізу: суб'єкти, рівні (глобальний, регіональний, національний, інституційний, індивідуальний), цілі, механізми, результати тощо. Українському дискурсу властива термінологічна варіативність трактування феномена ІВО.

Другий змістовно-тематичний блок репрезентує напрями, пріоритети та міждисциплінарні вектори вивчення ІВО. У широкому тематичному спектрі студій домінували проблеми інституційної стратегії інтернаціоналізації університетів, академічної мобільності, інтернаціоналізації змісту (курикулуму), забезпечення якості вищої освіти, розвитку транснаціональної освіти, міжнародного співробітництва (К. Корсак, І. Ластовченко, І. Мигович, А. Сбруєва, В. Солощенко, А. Чирва та ін.). Важливою тенденцією стало зміщення акцентів від розгляду ІВО у контексті євроінтеграції на її осмислення як окремого комплексного феномена. Розширювалося міждисциплінарне поле за рахунок студій у галузях філософії освіти, економіки, соціології, теорії управління (М. Бойченко, Г. Горбунова, В. Зінченко, Н. Мешко, Т. Оболенська, Р. Патора, О. Присвітла, І. Степаненко, О. Циркун та ін.).

Активізувалося вивчення інституційного виміру ІВО крізь призму стратегій розвитку університетів та їх позиціонування в освітньому просторі (С. Вербицька, М. Дебич, Ж. Лістарова, І. Сікорська, І. Степаненко, О. Шипко та ін.). Академічна мобільність як форма ІВО розглядалася в контексті розвитку людського капіталу, формування глобальних компетентностей і модернізації освітніх систем (В. Андрущенко, О. Болотська, О. Гонта, І. Каленюк, Г. Клімова, О. Красовська, Н. Мешко, І. Мигович, Н. Мирончук, Т. Оболенська, О. Циркун, О. Хомерікі та ін.).

Третій порівняльно-аналітичний блок передбачає зіставлення підходів до розуміння ІВО та глобалізації й інших суміжних процесів розвитку вищої освіти та рецепції українського та зарубіжного дискурсів. Сформовані у вітчизняній науці підходи до інтерпретації співвідношення глобалізації та інтернаціоналізації вищої освіти полягає в їх частковому або повному ототожненні; розгляді ІВО як складника глобалізації; чіткому розмежуванні цих феноменів; трактуванні їх як взаємодоповнювальних процесів. Посилювалася позиція, згідно з якою глобалізація розглядається як ширший контекст і об'єктивна умова розвитку вищої освіти, а інтернаціоналізація – як цілеспрямована стратегія реагування на ці виклики (Н. Авшенюк, М. Бойченко, М. Дебич, Г. Клімова, О. Красовська, В. Кремень, С. Курбатов, М. М'яковський, О. Нітенко, А. Сбруєва, О. Чабала, Ж. Чернякова та ін.).

Отже, українська наукова рецепція розвитку вищої / університетської освіти у світі характеризується багатовимірністю підходів, зумовлених впливом глобалізації та інтернаціоналізації, а також домінуванням компаративістських і міждисциплінарних досліджень. Вона еволюціонувала від запозичення зарубіжних концептів до їх критичного осмислення та творчої адаптації.

У третьому розділі **«Метааналіз досліджень про розвиток вищої професійної освіти в зарубіжних країнах»** представлено результати метааналітичного дослідження доробку українських компаративістів про розвиток зарубіжної вищої професійної освіти, зокрема педагогічної та медичної.

Розроблена програма метааналізу передбачає визначення критеріїв добору наукових праць, формування генеральної, вибіркової, репрезентативної сукупностей; застосування комплексу доповнювальних методів аналізу (історіографічний, контент-аналіз, герменевтичний, феноменологічний) тощо. Після первинного опрацювання понад 1250 тематичних студій сформовано репрезентативну вибірку досліджень для поглибленого аналізу. Її основу становили близько 60 дисертацій про розвиток педагогічної освіти в зарубіжжі.

Аналіз дефініційного поля в українському та зарубіжному дискурсі (Н. Авшенюк, І. Зязюн, Г. Сотська та ін.) виявив, що, попри відсутність уніфікованого трактування педагогічної освіти, існує концептуальна узгодженість підходів, згідно з якими вона розглядається як поліструктурна система, що поєднує підготовку фахівців, формування професійних компетентностей та особистісний розвиток педагога. Простежено перехід від вузького розуміння педагогічної освіти як професійної підготовки вчителя до її ширшого трактування як компонента будь-якої професійної діяльності.

Увиразнено змістові трансформації досліджень, які відображають еволюцію предметного поля та методологічного інструментарію вивчення педагогічної освіти в зарубіжжі. У 1990-х – на початку 2000-х рр. домінували праці, спрямовані на її осмислення через категорії «система», «тенденція», «становлення», «реформування», «модернізація» (А. Василюк, І. Ковчина, О. Леонтєва, В. Семілетко, Н. Яцишин та ін.). Первинне накопичення фактографічних знань сприяло виробленню загальних параметрів і розуміння функціонування систем педагогічної освіти в різних країнах.

У середині 2000-х – 2020-х рр. простежується якісний перехід до більш диференційованого аналітично насиченого вивчення педагогічної освіти в зарубіжжі та зосередження уваги науковців на конкретних проблемах її розвитку (формування професійної компетентності, забезпечення якості, впровадження інноваційних технологій, особистісно орієнтоване навчання, цифровізація освітнього процесу). Зростання методологічної культури науковців супроводжувалося поглибленим вивченням європейських та американських концептів і технологій підготовки майбутніх педагогів та орієнтацією на можливостях практичного використання цього досвіду в Україні (Н. Авшенюк, К. Біницька, С. Бобраков, В. Вакуленко, М. Дреєрман, Н. Кошарна, С. Кошманова, Т. Кучай, Е. Нероба, І. Нестеренко, О. Озерська, С. Стойко, А. Соколова, О. Хижняк, В. Филипська, Ю. Янісів та ін.).

Важливим аспектом метааналізу став географічний вектор дослідження педагогічної освіти в зарубіжжі. З одного боку, з'ясувалося спрямування наукового фокусу на її розвиток у Великій Британії (О. Ісламова, О. Леонтєва, О. Хижняк, В. Филипська, Н. Яцишин), Польщі (А. Василюк, І. Ковчина, Е. Нероба, І. Нестеренко, Ю. Янісів, М. Януш та ін.), США (С. Кошманова, Т. Чувакова, М. Нагач), Канади (Н. Мукан, В. Павлюк, Л. Нос), Німеччині (Н. Козак, С. Бобраков, Н. Махиня), Франції (О. Романенко, В. Лащихіна). Це пояснюється знанням відповідних мов українськими авторами та намаганням осмислити найбільш ефективні освітні моделі. З іншого боку, виявлено тенденцію щодо розширення країнознавчого спектра досліджень, що охоплює країни Азії (Японія, Китай, Туреччина) і Кавказу (О. Озерської, С. Усманової, О. Шацької,

І. Федорчук), інші регіони світу. Посилювалося прагнення до порівняльного аналізу національних моделей педагогічної освіти.

Акцентовано на доробку провідних учених. У методологічно значущих працях Л. Пуховської професійна підготовка вчителів Західній Європі наприкінці ХХ ст. інтерпретується як соціокультурний феномен, що функціонує в системі суспільних відносин і залежить від політичних, економічних і культурних чинників. Праці Т. Кошманової та С. Шандрук демонструють комплексний підхід до аналізу розвитку педагогічної освіти США, зокрема через дослідження її філософських засад, організаційних моделей, соціокультурних передумов. Дослідження Н. Мукан, Л. Нос, В. Павлюк відтворюють багаторівневу структуру педагогічної освіти Канади з акцентом на її децентралізованому характері, варіативності освітніх програм.

Виявлено, що певне коло науковців опиралися на спільну фактографію, що призводило до дублювання теоретичних висновків, а подекуди сприяло глибшому осмисленню досліджуваних явищ завдяки застосуванню різних методологічних підходів. У такому контексті зіставлено праці про розвиток педагогічної освіти в Німеччині (В. Гаманюк, Т. Вакуленко, Н. Махиня) та її реформування і функціонування в Польщі (А. Василюк, І. Ковчина, Я. Морітц, Е. Нероба, І. Нестеренко, І. Шемпрук, Ю. Янісів, М. Януш) тощо.

Проаналізовано компоненти досліджень щодо визначення передумов, чинників, хронологічних меж («занадто вузькі / широкі») та ін. розвитку педагогічної освіти в зарубіжжі, що визначали їхні якісні параметри.

Вивчено пласт студій про професійну підготовку педагогів у зарубіжних країнах за різними освітніми програмами / рівнями освіти (дошкільна, початкова, базова, середня школа тощо) та спеціальностями (іноземна / англійська мова, фізичне виховання, історія, дизайн і технологія, філологія та ін.). Ці студії відображають загальну тенденцію щодо звуження предмета наукового пошуку та зростання його аналітичного рівня.

Увиразнено показовий тренд щодо модернізації методологічних засад досліджень про педагогічну освіту в зарубіжжі через поєднання історико-педагогічного, соціокультурного, системного, порівняльного підходів; її вивчення крізь призму впливу національних традицій, державної політики та глобалізації. Важливу роль у цьому відіграли наукові проекти, підготовлені фахівцями академічних установ та окремих наукових шкіл.

У процесі пошукової роботи виявлено понад 140 публікацій із проблеми *післядипломної освіти та підвищення кваліфікації вчителів у зарубіжжі*, що вивчається як складник комплексних студій та як основний предмет досліджень. Здійснено аналіз дисертаційних праць (В. Бойко, Я. Бондарук, Т. Вакуленко, Г. Воронка, В. Гаманюк, Н. Євтушенко, Ю. Несін, І. Руденко, С. Синенко, Н. Котельникова, Ю. Правдівцева О. Проценко, Л. Черток, Л. Юрчук та ін.) у ракурсах їх термінології, змістової структури, країнознавчого вектора, інших аспектів та зіставлено результати таких досліджень.

Концептуалізація розвитку *зарубіжних систем вищої професійної освіти* в українській компаративістиці відбулася в межах поліструктурної моделі, яка поєднує галузевий і проблемно-тематичний рівні дослідження. Це дало змогу систематизувати науковий доробок за критеріями змістової спрямованості,

методологічних підходів і країнознавчого виміру, увиразнити ключові напрями інтерпретації цього феномена (В. Абашкіна, Н. Авшенюк, Н. Видишко, Ю. Закаулова, Л. Ляшенко, Л. Пуховська, О. Романовський, О. Товканець та ін.). Оперуючи в процесі вивчення цієї проблеми широким термінологічним полем дефініцій («професійна освіта», «вища професійна освіта», «професійна підготовка», «професійна компетентність» та ін.), науковці вдавалися до їх часткового ототожнення або взаємозаміщення, що свідчить про відсутність усталеного наукового підходу до чіткого розмежування цих понять.

Визначено два домінуючі методологічні підходи до вивчення розвитку вищої професійної освіти: кваліфікаційний, орієнтований на формування визначеного рівня професійної підготовки фахівця, та компетентнісний, який акцентує на здатності особистості до творчого розв'язання професійних завдань, мобільності, адаптивності та безперервного саморозвитку.

Згруповано та проаналізовано праці за різними галузями підготовки фахівців, зокрема, із соціальної роботи (Л. Віннікова, С. Когут, А. Кулікова, Т. Логвиненко, Г. Лещук, Я. Мельжинський, Н. Микитенко, О. Ольхович, О. Павлішак, О. Пічкарь, О. Пришляк, Н. Собчак, Ж. Шевченко та ін.) та економіки, підприємництва, бізнесу, туризму, інженерії, менеджменту й управління, лінгвістики, екології та природоохоронної сфери тощо. Така полівекторність відображає як багатовимірність досліджуваного феномена, так і суголосні погляди на вищу професійну освіту в зарубіжжі як процес неперервного професійного становлення особистості, що передбачає інтеграцію освіти, науки й практики, орієнтацію на потреби ринку праці, розвиток мобільності тощо.

Дослідження про розвиток *вищої медичної освіти* (ВМО) зарубіжжя (проаналізовано понад 35 дисертацій і монографій та 40 наукових статей тощо) мають виражений міждисциплінарний і профільно орієнтований характер. Формування цього компонента історіографії відбувалося за участі педагогів і фахівців медичної галузі, що зумовлює поєднання педагогічних, соціальних і галузевих підходів з акцентом на розгляд ВМО в контексті євроінтеграційних процесів, стандартизації освітніх систем, підвищення якості підготовки медичних кадрів (С. Андрейчин, Л. Грищук, С. Гук, В. Казаков, О. Кавець, Г. Кліщ, Н. Кучумова, Ю. Лавриш, В. Москаленко, І. Паламаренко, М. Первак, Ю. Поляченко, О. Січкоріз, О. Талалаєнко, Я. Цехмістер та ін.).

Якщо порівнювати з дослідженнями про професійну освіту, новизна знань із проблем ВМО представлена більшою мірою в монографіях і статтях, які не дублюють матеріалів дисертацій і відображають комплексний аналіз питань освітньої політики, управління, якості освіти, професійної підготовки тощо. Простежується абсолютне домінування євроатлантичного вектора студій.

У такому ракурсі науковці вивчали досвід ВМО в окремих країнах та підготовку різних категорій медиків. Зокрема, Т. Хвалибога та М. Шумило розкрили закономірності розвитку медичної освіти США, запропонували авторські підходи до її періодизації та структурної організації; К. Магрламова здійснила комплексний аналіз підготовки лікарів у Великій Британії, обґрунтувавши її як цілісну педагогічну систему; І. Паламаренко дослідила особливості професійної підготовки сімейних лікарів; Л. Манюк – підготовку

майбутніх лікарів до фахової комунікації; Ю. Гребеник-Козаченко – формування комунікативної культури студентів медичних коледжів; Н. Симоненко – організацію самостійної роботи студентів у медичних ЗВО.

Розширенню тематичного поля сприяли дослідження про підготовку фахівців з фармацевтики (Н. Білоусова), фізичної реабілітації (С. Гук, Ю. Копочинська), ветеринарної медицини (О. Канівець, О. Пилипенко), розвиток медсестринської освіти (Ю. Лавриш, Ю. Колісник-Гуменюк, К. Пікон). Під таким кутом відзначмо студії про особливості функціонування національних систем медичної освіти, процеси їх гармонізації та стандартизації, інтеграції України у європейський простір ВМО (Л. Гришук, А. Дорофєєва, Г. Кліщ, Т. Ковальчук, Н. Кучумова, Б. Перевізник, К. Хоменко та ін.).

Отже, здійснений метааналіз засвідчив еволюцію української компаративістики від описово-системного осмислення зарубіжного досвіду до поглибленого, диференційованого міждисциплінарного аналізу професійної підготовки фахівців різних галузей знань і вироблення цілісного бачення цієї проблематики, орієнтованого на адаптацію ефективних освітніх моделей у національну систему вищої освіти України.

У четвертому розділі **«Розвиток теорії та практики навчання і виховання у вищій школі зарубіжжя в історіографії української педагогічної науки»** проаналізовано доробок вітчизняної компаративістики з актуальних проблем теорії і практики професійної підготовки у ЗВО зарубіжжя.

Дидактичний компонент вищої освіти в зарубіжжі в студіях українських науковців (за І. Малафіїком, І. Осадченко, О. Фізеші) синтезується як сукупність елементів освітнього процесу (цілі, зміст, методи, засоби, форми навчання) у взаємодії суб'єктів навчання та структурується за логікою функціонування дидактичної системи. Рівень і глибина його представлення залежать від предмета дослідження та авторських методологічних орієнтацій. У працях, зосереджених на структурно-організаційних або теоретико-методологічних засадах розвитку освіти, дидактичний аспект має фрагментарний та опосередкований характер. У студіях, безпосередньо присвячених професійній підготовці майбутніх фахівців, він розкривається значно повніше. Зокрема, у працях В. Павлюк, С. Усманової, Н. Воєвутко та ін. здійснено докладний аналіз змісту навчальних програм, міжпредметних зв'язків, методів і технологій навчання, форм організації освітнього процесу та механізмів формування професійної компетентності майбутніх учителів у Канаді, Німеччині, Кіпрі.

Вагомий внесок у концептуалізацію дидактичного компонента зроблено в докторських дисертаціях Т. Кошманової та Л. Пуховської, у яких розвиток педагогічної освіти в США та країнах Західної Європи розглянуто крізь призму концептуально-організаційних моделей. У такому ракурсі розкрито структуру й принципи курикулуму, взаємозв'язок теоретичної та практичної підготовки, інноваційні технології її здійснення, різноманіття змісту навчальних програм.

Виявлену закономірність, згідно з якою зі звуженням предмета дослідження зростає рівень деталізації дидактичного компонента, підтверджують праці Н. Муқан, Г. Ніколаї, Л. Нос, В. Пасічника, І. Пентіна, І. Шемпрух та ін., у яких предметно схарактеризовано принципи побудови навчальних планів і програм,

методи і технології навчання, організацію педагогічної практики, а також вплив соціокультурних чинників на формування змісту освіти тощо. Таким чином дидактичний компонент постає як динамічна система, що трансформується під впливом суспільних змін і освітніх реформ.

Окремим напрямом є *дослідження дидактичних аспектів неперервної педагогічної освіти та професійного розвитку вчителів* (Я. Бондарук, Т. Григор'єва, Н. Муқан, С. Синенко, С. Шандрюк, Л. Черток, Л. Юрчук), у яких висвітлено організаційні форми, методи й технології підвищення кваліфікації, зокрема кооперативне, проєктне, рефлексивне навчання, використання ІКТ, розвиток професійної автономії педагога. Вивчався досвід неформальної освіти, що характеризується різноманіттям організаційних форм і орієнтацією на особистісний розвиток і самореалізацію (О. Шапочкіна).

У студіях про підготовку фахівців інших галузей знань дидактичний компонент набув виразної практикоорієнтованої спрямованості. Так, у працях Н. Видишко, Л. Віннікової, Н. Микитенко, О. Ольхович, О. Пічкарь, О. Пришляк розкрито особливості підготовки соціальних працівників у США, Канаді, Великій Британії з акцентом на інтеграції теоретичної підготовки з практикою, варіативності навчальних програм, індивідуалізації освітніх траєкторій, використанні міждисциплінарних підходів і технологій навчання тощо.

Виокремлено нечисленну, але концептуально значущу групу праць, у яких *дидактичні проблеми є основним предметом дослідження* (А. Кирда, Н. Кікіна, О. Пономарьова та ін.). Автори характеризували цілі, зміст, методи навчання та тенденції їх розвитку за умов трансформації сучасної освіти. У такому ракурсі відзначамо дослідження, що розкривають рефлексивний підхід до підготовки педагогів (В. Дикань, М. Марусинець, О. Місечко), індивідуалізацію навчання (Л. Смалко), трансформацію професійних функцій вчителя (І. Гушлевська), оцінювання діяльності викладачів ЗВО (І. Зварич), формування педагогічної майстерності (Д. Карпинська, М. Нагач, Р. Роман) та ін. аспекти зарубіжного досвіду. Сукупно з іншими студіями означений сегмент історіографії відображає багатовимірність і варіативність представлення дидактичного компонента, засвідчує ускладнення підходів до його вивчення та розширення тематичного і методологічного спектрів наукового пошуку.

Мейнстримом вивчення теорії і практики навчання у вищій школі зарубіжжя стала *компетентнісна парадигма*. Наукометричний аналіз бібліографічних показників фіксує появу за досліджуваного періоду кількох тисяч наукових праць, у назвах яких було поняття «компетенція» та похідні від нього дефініції. Формування цього дискурсу відбувалося поступово: від поодиноких публікацій середини 1990-х рр. до найвищого піднесення їх кількості у 2004 – 2011 рр. За цього періоду з'явилася низка базових досліджень (Н. Авшенюк, Л. Антонюк, О. Дубасенюк, О. Овчарук та ін.), які розкривали сутність, витоки, можливості впровадження компетентнісного підходу в систему вищої освіти, вплинули на подальший дискурс із цієї проблеми.

Визначено його науково-теоретичні підходи й вектори: проєвропейський, синтезований (західно-пострадянський), національно орієнтований. У працях О. Антонової, О. Вознюк, Н. Дем'яненко, С. Лісової, Л. Масляк, В. Майбороди,

І. Яблочнікової європейський досвід реалізації компетентнісного підходу розглядається як інтегративна основа професійної підготовки, що поєднує знання, уміння, цінності та досвід діяльності. У дослідженнях О. Пометун, С. Макеєва, О. Глушко, А. Підопригори, Ю. Хворостіна простежуємо різноманіття трактувань базових понять («компетентність», «компетенція», «компетентнісний підхід»), що зумовлено використанням різних джерел і методологічних орієнтирів. Їх доповнює ґрунтовний аналіз зарубіжних моделей професійної підготовки педагогів, обґрунтування шляхів їх адаптації в українських умовах (Н. Авшенюк, Т. Десятова, Л. Пуховська, О. Сулима).

Нарощення значної кількості студій із цієї проблеми, з одного боку, посилювало повторюваність і стандартизацію наукових підходів, визначень і положень. З іншого боку, у працях Л. Антонюк, Н. Василькової, Д. Ільницького, О. Локшиної та ін. здійснено спроби концептуального переосмислення компетентнісної освіти через аналіз її генези, етапів розвитку та співвідношення з міжнародними освітніми стратегіями. Вплив різних наукових традицій зумовив амбівалентність підходів до осмислення компетентнісної парадигми. У більшості досліджень домінувала орієнтація на європейські освітні документи та практики, хоча зберігалася і пострадянська рецепція цієї проблеми (О. Антонова, С. Макеєва, Л. Масляк та ін.).

У поширенні та осмисленні зарубіжного досвіду щодо впровадження компетентнісного підходу значну роль відіграли наукові конференції, методологічні семінари, колективні наукові проекти, у межах яких формувалося дискусійне поле й узгоджувалися напрями розвитку теорії і практики професійної підготовки. У цьому контексті важливе значення має розроблення ключових орієнтирів модернізації вищої освіти відповідно до європейських стандартів (М. Євтух, В. Луговий, І. Секрет, М. Степко, С. Томіліна, Г. Шевченко та ін.).

В українській компаративістиці сформувався напрям з вивчення розвитку *дистанційної освіти та цифровізації вищої школи зарубіжжя*, що характеризується термінологічною варіативністю та відсутністю усталеного поняттєво-категорійного апарату. У працях А. Агейчевої, О. Борзенко, І. Капустян, О. Малярчук, Б. Шуневича та ін. дистанційна освіта розглядається як складний багатовимірний феномен, що поєднує технологічні, організаційні й дидактичні характеристики та інтерпретується як форма і технологія навчання, яка забезпечує гнучкий доступ до освітніх ресурсів і взаємодію учасників освітнього процесу. В еволюції наукового дискурсу із цієї проблеми відстежено перехід від домінування російських наративів у 1990-х – на початку 2000-х рр. до предметного осмислення міжнародних і європейських підходів, зокрема визначень ЮНЕСКО та інших організацій, що сприяло розширенню терміносистеми, її технологізації та інтеграції в глобальний освітній простір.

Нагромаджено значний доробок про зарубіжний досвід організації дистанційного навчання та його впровадження в Україні (А. Агейчева, В. Биков, О. Борзенко, В. Гарапко, Г. Козлакова, В. Кухаренко, В. Олійник, Б. Шуневич та ін.). Аналізуючи цю проблему, науковці зосереджувалися на окремих національних моделях (США, Велика Британія, Канада, Польща, Швеція) та їх організаційно-педагогічних особливостях, що дає змогу зіставляти тенденції розвитку дистанційного навчання у різних освітніх системах.

Сучасний етап досліджень із цієї проблеми характеризує розширення змістово-тематичних ракурсів від аналізу технічних і дидактичних аспектів дистанційного навчання до вивчення цифрових стратегій, хмарних технологій, змішаного навчання та використання штучного інтелекту в освітньому процесі. У працях А. Андрощук, О. Глушко, А. Кулика, О. Малюги, К. Осадчої, М. Хитька, Н. Хміль та ін. цифровізація вищої освіти в зарубіжжі розглядається як комплексний процес трансформації змісту, форм і методів навчання, що впливає на всі складники системи вищої освіти та формування освітньої парадигми, орієнтованої на індивідуалізацію, гнучкість, інтеграцію освітнього простору та розвиток цифрової дидактики.

В історіографії вітчизняної педагогічної науки сформувався змістовно насичений напрям студій про *організацію науково-дослідницької діяльності* у ЗВО зарубіжжя. У структурованому вимірі він охоплює дослідницьку підготовку здобувачів різних рівнів вищої освіти; розвиток докторської підготовки; підтримку обдарованої молоді тощо. У працях С. Клепка, М. Сбруєва, А. Сбруєвої, Ж. Таланової, О. Поживілової та ін. науково-дослідницька діяльність інтерпретується як компонент професійної підготовки, що реалізується на засадах інтеграції навчання і науки, міждисциплінарності, проєктного підходу та формування дослідницьких компетентностей.

Автори приділили значну увагу проблемі *докторської підготовки* як вищого рівня професійного й наукового становлення особистості. У працях О. Бартош, Н. Варги, О. Дубасенюк, В. Меньяло, О. Повідайчик, Ж. Таланової, та ін. розкрито моделі, зміст і технології організації докторських програм у різних країнах, акцентовано на їхній дослідницькій спрямованості, академічній мобільності, розвитку інноваційних форм навчання та інтеграції в глобальний освітньо-науковий простір. Їх доповнюють дослідження Т. Голуб, Н. Погребняк, І. Попович та ін. про формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців на бакалаврському і магістерському рівнях як основи фахового зростання.

У науковому дискурсі відображено зарубіжний *досвід роботи з обдарованою студентською молоддю* (Л. Борисюк, К. Новикова, Т. Горпініч, Я. Рудик, П. Тадеєв, І. Холод та ін.) з акцентом на індивідуалізацію навчання, розроблення спеціальних освітніх програм, розвиток творчих здібностей і стимулювання науково-дослідницької активності здобувачів освіти. Сукупність проаналізованих праць уможлиблює розглядати науково-дослідницьку діяльність як інтегративний чинник підвищення якості професійної підготовки, конкурентоспроможності випускників і модернізації систем вищої освіти за умов євроінтеграції.

Аналіз історіографії української педагогічної компаративістики свідчить, що проблема *формування та виховання особистості здобувача вищої освіти в зарубіжних країнах* не стала пріоритетом, однак її різні аспекти органічно інтегровані в масив досліджень про розвиток професійної підготовки фахівців у контексті глобалізаційних та євроінтеграційних викликів. Попри незначну кількість тематичних студій, якісний аналіз засвідчує присутність виховного компонента імпліцитно в значній частині досліджень і розглядається як важливий складник професійного становлення особистості.

Узагальнення матеріалів близько 30 дібраних дисертацій і монографій та кількох десятків репрезентативних статей дає підстави виокремити в історіографії означеної проблеми п'ять взаємопов'язаних тематичних напрямів. Становлення першого вектора припало на 1990-ті рр., коли у контексті осмислення світових освітніх процесів усталилися переважно загальнотеоретичні й філософсько-освітні наративи, у яких виховання розглядалося крізь призму суспільних трансформацій, гуманізації освіти та становлення нових освітніх парадигм. У 2000-х рр. інтенсифікація наукових пошуків виявилася в спробах концептуалізації виховного процесу за умов інтернаціоналізації вищої освіти, визначення його ціннісних засад і соціокультурних детермінант. Дослідники акцентували на необхідності формування особистості як «громадянина світу», здатного до міжкультурної взаємодії, критичного мислення, відповідального ставлення до глобальних викликів. Водночас підкреслювалася важливість збереження національної ідентичності, що зумовлює пошук балансу між глобальними й національними компонентами виховання (О. Алексеєва, Т. Аношкова, Є. Зеленов, І. Кадієвська, С. Клепко, І. Коляда, В. Кремень, Ж. Лістарова, Н. Скотна та ін.).

Другий тематичний напрям репрезентує ширший спектр досліджень, у яких виховання студентської молоді аналізується крізь полікультурний, громадянський, моральний, естетичний, гендерний та ін. змістові компоненти. Їхній аналіз засвідчує поступовий перехід від вузькофункційного розуміння виховання до його трактування як багатовимірного процесу формування особистості. Особливу увагу дослідники приділяють полікультурній та іншомовній освіті зарубіжжя, що розглядаються як інструменти професійної підготовки та важливі чинники соціалізації і розвитку особистісних якостей здобувачів вищої освіти (Р. Антонюк, І. Білецька, Т. Боднарчук, В. Гаманюк, Я. Гулецька, О. Івашко, Н. Кікіна, Л. Левицька, В. Махінов, Н. Шульга, І. Фельцан, Н. Шеверун, І. Шестопалова, Л. Товчигречка, Ю. Шийка та ін.). У такому контексті акцентувалося на формуванні здатності до міжкультурного діалогу та толерантності як риси сучасного фахівця глобалізованого світу.

Важливим складником другого напрямку є дослідження громадянського виховання, яке українські науковці характеризують як результат демократизації суспільства та інтеграції у європейський освітній простір (Я. Боренько, О. Василенко, О. Гриценчук, І. Дзюбенко, С. Клепко, Р. Олексієнко, М. Рагозін, С. Рябов, М. Соннова та ін.). У студіях із цієї проблеми простежуємо тенденцію до інтеріоризації західних підходів щодо формування в студентів правосвідомості, відповідальності, критичного мислення та соціальної активності.

Третій тематичний напрям охоплює праці, у яких проблема виховання не є основним предметом дослідження, але фокусно розглядається у контексті професійної підготовки майбутніх фахівців (Н. Демешкант, Н. Джгун, М. Лещенко, Т. Осадча, О. Романчук, С. Старовойт, Л. Чулкова та ін.). Такий підхід поглиблює розуміння взаємозв'язку між професійним і особистісним розвитком майбутнього фахівця. У межах цього напрямку виховання постає як інтегрований компонент освітнього процесу, що забезпечує формування його ціннісних орієнтацій, професійної етики, соціальної відповідальності, інших важливих якостей.

Четвертий тематичний напрям пов'язаний із вивченням студентського самоврядування, лідерства та інших форм громадської активності. Аналіз праць (Т. Бондар, В. Гриньова, М. Карпуленко, А. Підгаєцька, М. Приходько та ін.) засвідчує, що ці феномени розглядаються як важливі механізми соціалізації студентства та формування його громадянської зрілості. Студентське самоврядування трактується як інструмент демократизації університетського середовища, що сприяє розвитку відповідальності, ініціативності, організаторських здібностей, лідерських якостей. Науковці підкреслюють значення участі студентів у громадських, волонтерських, культурних та освітніх проєктах, що забезпечують формування досвіду соціальної взаємодії та сприяють інтеграції юнацтва у суспільне життя.

П'ятий тематичний напрям об'єднує дослідження, присвячені окремим феноменам формування особистості майбутнього фахівця, які відображають новітні тенденції розвитку педагогічної науки. Прикладом можуть слугувати праці про підготовку «успішної людини» в США (О. Козьменко); формування гуманітарної, гендерної, політичної культури, розвитку толерантності, комунікативної компетентності (Т. Голованова, О. Гривкова, Я. Колибаб'юк, В. Кравець, Н. Лавріненко О. Ремізанцева); досвід гендерної педагогіки у вищій школі окремих країн – Німеччини (А. Брильова, Т. Марценюк, Л. Ковальчук, А. Ягремцева); організацію виховання в школах-пансіонах Великої Британії (Н. Хайдарі) тощо. Ці дослідження вирізняє поєднання педагогічних, психологічних, соціологічних і культурологічних підходів, що уможлиблює комплексно розглядати процес формування особистості за умов сучасної вищої освіти. Вони засвідчують розширення предметного поля педагогічної науки та її орієнтацію на вивчення нових соціокультурних викликів.

У п'ятому розділі **«Актуальні проблеми розвитку вищої освіти в зарубіжжі в українському міждисциплінарному дискурсі»** здійснено історіографічний аналіз проблем державної політики, управління, реформування зарубіжних систем вищої освіти і забезпечення її якості, окреслено шляхи використання результатів дослідження.

Історіографія проблеми державної політики у сфері вищої освіти в зарубіжжі представлена працями в галузях педагогіки, державного управління, філософії освіти, політології, права, економіки. У студіях В. Журавського, О. Копанської, Є. Краснякова, Л. Прокопенко, В. Тертички, І. Іванюк та ін. вона розглядається як системний інструмент державного впливу, спрямований на забезпечення соціально-економічного розвитку, реалізацію прав і свобод особистості, підвищення якості людського капіталу та інтеграцію національних освітніх систем у глобальний простір. Методологічно вагомими є напрацювання С. Клепка, який обґрунтував інтегроване визначення освітньої політики як сукупності цілеспрямованих дій різних суб'єктів (державних, громадських, інституційних), та І. Іванюк, яка здійснила ґрунтовний аналіз й окреслила адаптацію західних концепцій освітньої політики (ліберальної, консервативної, соціал-демократичної) в український дискурс. У працях В. Гальперіної, Н. Вільчинської, І. Мусієнко, О. Нижник, В. Сиченка, Г. Хоружого простежується поглиблення міждисциплінарного підходу до аналізу освітньої політики в контексті євроінтеграції, інтернаціоналізації та глобалізації.

Українські дослідники розглядають освітню політику в кількох основних векторах. У межах євроінтеграційного та європейського (І. Іванюк, В. Тертичка, Г. Хоружий) основна увага приділяється аналізу документів ЄС та Болонського процесу, які визначають стратегічні напрями розвитку вищої освіти: підвищення її якості, забезпечення доступності, розвиток академічної мобільності, гармонізацію освітніх стандартів. У глобалістському вимірі (Є. Красняков, В. Гальперіна) цей феномен розглядається крізь призму діяльності міжнародних організацій (ЮНЕСКО, Світовий банк, МВФ), які визначають загальносвітові тренди розвитку освіти, зокрема через поширення ідей «суспільства знань», навчання впродовж життя та ринкових механізмів функціонування освітніх систем. У межах країно центричного вектора (О. Альперн, Н. Бондарчук, В. Гжещук, М. Палінчак та ін.) освітня політика аналізується як чинник модернізації національних систем вищої освіти, що виявляється в процесах їх демократизації, децентралізації та інтеграції у ЄПВО.

Проблематика управління вищою освітою в зарубіжжі розглядається з позицій теорії і методики управління освітою, теорії менеджменту й державного управління (Л. Антоненко, С. Калашникова, А. Бабічева, З. Курлянд, Д. Медведовська, С. Натрошвілі, О. Тоцька, І. Хомишин, Л. Петренко та ін.). Управління вищою освітою трактується як багаторівнева система, що функціонує у взаємодії глобального, регіонального, національного та інституційного рівнів. На увагу заслуговують дослідження С. Калашникової, яка здійснила цілісний структурний аналіз системи управління вищою освітою США, визначивши її цілі, функції, моделі та механізми забезпечення якості; С. Натрошвілі, який обґрунтував концепцію стратегічного управління університетами в умовах конкуренції на ринку освітніх послуг; О. Тоцької та І. Хомишин, які схарактеризували особливості управління національними системами вищої освіти як історично детермінованого явища, що поєднує нормативно-правові, економічні, організаційні та соціокультурні компоненти.

У вивченні означеної проблеми значну увагу приділено процесам децентралізації управління та розвитку державно-громадського партнерства. У працях Н. Бондарчук, Я. Гречки, Л. Гриневич показано характерне для європейських систем вищої освіти делегування повноважень на регіональний і локальний рівні, посилення ролі громадськості, розвиток автономії університетів, упровадження моделей управління, орієнтованих на якість освітніх послуг. Автори активно вивчають проблеми публічно-приватного партнерства, маркетинга вищої освіти, формування механізмів її взаємодії з ринком праці (В. Андрущенко, О. Бородієнко, А. Зленко, В. Савельєва та ін.).

Проблема реформування вищої освіти в зарубіжжі в українському дискурсі розглядається як багатовимірний процес, що охоплює зміни у змісті, структурі, управлінні, системі фінансування. Розроблено та обґрунтовано теоретико-методологічні засади аналізу цього процесу, зокрема, синергетичний підхід (В. Кремень), освітологічний підхід, що враховує ціннісні, соціальні та культурні аспекти реформування (С. Сисоєва), типології та класифікації освітніх реформ (А. Василюк), їхнє трактування як відповіді на виклики глобалізації та необхідність формування нового типу особистості – *homoeducatus* (В. Огнев'юк). Утверджується підхід, згідно з яким реформування

освіти розуміється як безперервний процес модернізації, спрямований на підвищення її якості, конкурентності, відповідності потребам суспільства знань.

Показовим історіографічним трендом стало посилення уваги до проблеми *забезпечення якості вищої освіти*, яка розглядається як ключовий індикатор ефективності освітньої політики та управління. У працях Н. Базиляк, С. Калашникової, Г. Калініної, О. Малиновської, І. Сікорської та ін. висвітлено механізми акредитації, стандартизації, моніторингу та оцінювання якості освіти, що функціонують у зарубіжних системах вищої освіти. Показано багаторівневий характер сучасних систем забезпечення якості, що охоплюють внутрішні (інституційний рівень) і зовнішні (національні та міжнародні агенції) механізми, які відповідають вимогам і стандартам ЄПВО.

З'ясування шляхів творчого використання результатів дослідження в розвитку педагогічної компаративістики та вдосконаленні освітнього процесу в Україні передбачало розв'язання трьох завдань. У процесі розв'язання першого завдання щодо адаптації зарубіжного досвіду в систему вищої освіти України виходили з того, що більшість (понад 80 %) проаналізованих дисертацій і статей тією чи іншою мірою апелюють до цієї проблеми. У вітчизняній компаративістиці сформувався типовий алгоритм такого осмислення, який передбачає: визначення сутності освітньої проблеми в Україні; порівняльний аналіз із системами вищої освіти на глобальному, національному, інституційному рівнях; обґрунтування можливостей адаптації відповідного досвіду. У центрі уваги дослідників – питання інтеграції у ЄПВО, імплементації стандартів якості, реформування управління, фінансування та організації освітнього процесу тощо. Серед них формується розуміння того, що ефективність використання зарубіжного досвіду значною мірою залежить від поєднання компаративного аналізу з екстраполяцією, термінологічним узгодженням і врахуванням національної специфіки зарубіжних та української систем вищої освіти. Виявлені типові недоліки таких пошукувань стосуються формального характеру запозичень, недостатнього врахування відмінностей освітніх систем, ідеалізації зарубіжних моделей вищої освіти тощо.

Друге завдання стосувалося *з'ясування позитивних тенденцій і вузьких місць, прогалин у розвитку історіографії порушеної проблеми*. До здобутків віднесено розширення джерельної бази наукових студій, зростання міждисциплінарності, наближення методології української компаративістики до західних стандартів, активізація досліджень у контексті глобалізації та євроінтеграції тощо. Серед прогалин – неврахування науковцями асиметрії зарубіжних та української терміносистем, недостатнє використання зарубіжного методичного інструментарію, труднощі з обґрунтуванням критеріїв порівняльного аналізу, тематичний і територіальний дисбаланс досліджень (домінування євроатлантичного вектора). Акцентовано на виявленій тенденції щодо дублювання тематики досліджень, слабкій новизні окремих праць і культури наукового дискурсу. Обґрунтовується потреба переходу до глибшого, методологічно виваженого аналізу зарубіжного досвіду, що передбачає використання сучасних інструментів (метааналіз, наукометрія, кластерний аналіз) та врахування соціокультурних чинників розвитку освіти.

Третє завдання щодо впровадження результатів дослідження в освітній процес ЗВО України реалізовано через розроблення *елективного курсу «Вища освіта зарубіжжя в сучасній українській історіографії»*. Його структура відображає логіку проведеного дослідження та спрямована на формування в здобувачів вищої освіти цілісного уявлення про розвиток зарубіжних освітніх систем, методологію компаративістики та сучасні тенденції розвитку вищої освіти. Практична значущість цього курсу, що передбачає лекції, семінари, самостійну роботу, дослідницькі завдання та проектну діяльність, полягає в поєднанні наукового аналізу з дидактичним інструментарієм, формуванні методологічної культури майбутніх фахівців.

ВИСНОВКИ

Результати історіографічного аналізу дають підстави стверджувати, що мети дослідження загалом досягнуто, а розв'язання висунених завдань уможливило зробити низку висновків:

1. Розробка методології дослідження передбачала визначення п'яти основних компонентів. Перший – міждисциплінарність – окреслює його здійснення на перетині різних напрямів педагогічної науки (історіографія, компаративістика, педагогіка вищої школи, соціальна педагогіка тощо) та галузей знань (філософія, державне управління, економіка, інформатика, медицина, філологія, політологія, історія тощо). Розвиваємо науковий підхід, згідно з яким компаративістика є міждисциплінарною галуззю знань, яка з позицій різних наукових галузей вивчає та зіставляє суспільні феномени, що функціонують у певному часопросторі. Завдання і функції міжгалузевої, зокрема й педагогічної, історіографії вбачаємо в нагромадженні, систематизації, аналізі, інтерпретації різновидових наукових джерел (праць) про зарубіжну вищу освіту задля визначення етапів, тенденцій, напрямів, територіальних і часових векторів, інших аспектів їх розвитку.

Специфіка другого компонента – терміносистеми – виявляється в трансформації сутності дефініцій у процесі розвитку освіти і науки та відмінностях їх трактування в українському, пострадянському і західному дискурсах. З таких позицій обґрунтовується сутність базових понять «зарубіжна вища освіта», «зарубіжна система вищої освіти» та спільне й особливе їх вживання у вітчизняному та досліджуваному (національному, європейському, глобальному) освітньо-науковому просторі.

Третій компонент методології інтегрують, по-перше, наукові принципи історизму, детермінізму, усебічності, системності, цілісності, неперервності, інтегрованості, об'єктивності, антропологізму, світоглядності тощо, які позначають вихідні ідеї, установки дослідження та з позиції історіографії виражають ставлення суб'єкта пізнання (автора) до об'єкта пізнання – вищої освіти в зарубіжжі. По-друге, це дві групи науково-теоретичних підходів: загальнонаукові, які визначають логіку, послідовність, динаміку нагромадження наукових знань про вищу освіту в зарубіжжі (цивілізаційний, історико-педагогічний, культурологічний, синергетичний, аксіологічний), та інструментальні, які синтезують потенціал освітньо-педагогічних теорій і концептів для систематизації й аналізу різноманіття авторських трактувань

зарубіжних систем вищої освіти та їх окремих компонентів (парадигмальний, антропологічний, феноменологічний, герменевтичний, диференційований).

Четвертий компонент методології у вигляді операційних методів, процедур, технологій за характером пізнавального потенціалу поділено на чотири групи: загальнонаукові (аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення, порівняння, ідеалізація тощо); міждисциплінарні (ідеографічний, періодизації, ретроспекції, контент-аналіз, дискурс-аналіз, типології, біографічний та ін.); аналізу наукових джерел (історіографічний, метааналіз, монографічного і вибіркового аналізу та ін.); статистичні, соціологічні. Вони супроводжували весь науково-дослідницький процес і забезпечували розв'язання конкретних аналітичних завдань.

П'ятий компонент методології щодо плюралізму наукового дискурсу стверджує парадигму відсутності «загальноприйнятих знань» і передбачає осмислення історіографічного процесу крізь призму альтернативності, контроверсійності наукових знань, що не заперечує їх об'єктивності, але дає можливість для різнобічної інтерпретації, оцінювання, пояснення.

2. Зважаючи на досвід науковців і характер досліджень з педагогічної компаративістики, обґрунтовано позицію щодо доцільності поділу джерел на дві групи: умовні першоджерела, що не є результатом науково-аналітичної праці, та історіографічні джерела. За різними ознаками (походження, офіційний статус, змістова наповненість) визначено і схарактеризовано шість груп першоджерел про розвиток вищої освіти в зарубіжжі: нормативно-правові документи, навчально-методичне забезпечення, періодична преса, матеріали статистики, мемуаристика, публіцистичні та художні твори.

За змістовно-видовим критерієм комплекс історіографічних джерел (близько 1340 одиниць), що стали основним предметом нашого дослідження, класифіковано за сімома групами: узагальнювальні праці (25); монографії (95), дисертації (270), науково-аналітичні записки (15); наукові статті (710); збірники наукових конференцій (50); дидактична література (75); довідникові видання (65); наукові огляди, рецензії (15). З'ясування їх інформативно-пізнавального потенціалу виявило, що, попри критику процедури підготовки і захисту, дисертації залишаються основним каналом нарощування наукових знань про розвиток вищої освіти в зарубіжжі. Вагому роль у цьому процесі відіграли підготовлені колективами академічних установ монографії, які представляли фундаментальний аналіз основних компонентів і напрямів розвитку вищої освіти в глобальному та регіональних і національних вимірах. Наукові статті, матеріали конференцій як мобільні засоби ретрансляції знань стимулювали науковий дискурс і розкривали вузькі малодосліджені аспекти порушеної проблеми. Важливе значення для систематизації наукових джерел мали бібліографічні покажчики.

Попри певну умовність, розроблена періодизація історіографічного процесу відображає основні тенденції, напрями, особливості нагромадження наукових знань про вищу освіту в зарубіжжі. За першого пострадянського 1991 – 2000/2001 рр. етапу на тлі «боїв за методологію» українські науковці почали осмислювати зарубіжну систему освіти не з позицій викриття й загальної критики, а як оригінальний досвід, корисний для використання

у формуванні національної системи вищої освіти. За другого проєвропейського етапу 2002 – 2009/2010 рр. вивчення порушеної проблеми відбувалося у фарватері приєднання України до Болонського процесу, тому увага науковців змістилася на вивчення освітньої політики ЄС та практичного досвіду розвитку вищої освіти у європейських країнах. Ця проблематика залишалася в предметному полі компаративістики на третьому глобалістському етапі 2011/2012 – 2025 рр., що позначився переорієнтацією студій на вивчення національних систем вищої освіти. Він поділяється на дві фази, які розмежовує початок 24 лютого 2022 р. повномасштабної збройної агресії РФ проти України. Означені періоди відображають загальні тенденції щодо розширення територіального вектора, урізноманітнення тематики, інших аспектів модернізації українських студій про зарубіжну вищу освіту.

3. Запропонована двовекторна система координат дала змогу структурувати еволюцію досліджень про університетську освіту у двох основних ракурсах: територіально-просторовому, що відображає розвиток цього феномена в глобальному, європейському, країнознавчому контекстах, та змістовому, що окреслює тематичний спектр його осмислення. На цій основі визначили історіографічні блоки студій, у яких університетська освіта розглядається: 1) як світова та регіональна системи освіти; 2) у триєдиному контексті компонентів «ЄПВО – зарубіжні країни – Україна»; 3) у ракурсі єврорегіону; 4) в окремих країнах; 5) аспектно в контексті досліджень про різні сфери і напрями розвитку зарубіжної вищої освіти. Виявлено, що блоки 2-й і 3-й переважали на другому і меншою мірою на першому історіографічних етапах, 1-й і 4-й – на третьому етапі, а 5-й – на всіх етапах. Паралельно розвиток університетської освіти вивчався за різних періодів в окремих країнах як об'єкт впливів міжнародних інституцій і компонент неперервної освіти тощо.

Процес вивчення глобалізації вищої освіти позначився розширенням міждисциплінарного дискурсу, зокрема, з ухилом на студії у галузі філософії, які пропонували оригінальні побудовані на західних ідеях методологічні концепції її осмислення. Історіографічний аналіз виявив комплексне та аспектне дослідження цієї проблеми, зокрема, у руслі з'ясування генези, терміносистеми, напрямів розвитку та впливів глобалізації на різні компоненти системи вищої освіти. Простежується тенденція нарощування кількості студій з означеної проблеми на всіх трьох історіографічних періодах та підвищення їх аналітичного рівня. На такому тлі посилювалася суперечність, згідно з якою значний вплив на українські студії про глобалізацію світової системи вищої освіти справляли не західні, а російські наративи, від яких остаточно відмовилися лише на початку 2022 р.

Натомість вітчизняний дискурс із проблеми інтернаціоналізації вищої освіти від самих початків у 1998 – 2003 рр. розвивався на основі західних теорій. Він досяг певного апогею у 2007 – 2009 рр., відтак посилювалася тенденція щодо його тематичної та міжгалузевої диференціації. Є підстави говорити про формування доволі оригінальної цілісної національної рецепції проблеми інтернаціоналізації вищої освіти як багатоаспектного феномена, що динамічно модернізується під впливом глобальних суспільно-політичних, соціально-економічних, етнокультурних, освітніх, наукових чинників,

зберігаючи стрижневий міжнародний вимір. Її важливим складником стала наукова полеміка щодо співвідношення феноменів глобалізації та інтернаціоналізації вищої освіти. Доробок українських науковців – складник міжнародного дискурсу із цієї проблеми.

4. Авторська програма метааналізу виявилася доволі ефективною для структурованого системного аналізу значної кількості праць українських компаративістів про розвиток різних напрямів вищої професійної освіти в зарубіжжі. Важливим підґрунтям для цього стало з'ясування особливостей трактування понять «вища педагогічна освіта», «вища професійна освіта», інших супідрядних дефініцій в українському і зарубіжному дискурсі. Напрацьована дворівнева структурно-змістова матриця уможливила виокремити й схарактеризувати студії, у яких зарубіжна педагогічна освіта – основний предмет дослідження – вивчалася як складник інших освітніх процесів. Починаючи з кінця 2000-х років, простежуємо посилення тенденції щодо розширення країнознавчого вектора досліджень за рахунок активного включення країн азійського регіону. Складність архітекtonіки історіографії цієї проблеми зумовив широкий тематичний спектр студій, що охоплював різноманіття компонентів професійної підготовки майбутніх учителів у ЗВО та неперервної педагогічної освіти (від питань державної політики й управління до змісту, методів організації освітнього процесу тощо).

Історіографія зарубіжної системи підготовки фахівців непедагогічних спеціальностей вирізнялася багатоаспектністю і різнопрофільністю Її структурно-функційний аналіз виявив низку особливостей: зростання уваги науковців до чинників, які з позицій синергетики детермінували нелінійний розвиток національних систем професійної освіти; подібність підходів до їх розгляду як сукупності закладів середньої і вищої освіти зі здобуття певних кваліфікацій і післядипломної освіти, які постійно трансформуються під впливом ринку праці; розгляд цієї проблеми з позицій неоліберальних теорій, які визнавали нормальним явищем домінування особистих інтересів майбутніх фахівців над суспільними; намагання пояснити й узгодити тенденції щодо уніфікації систем професійної освіти під впливом глобалізації та євроінтеграції, з одного боку, та збереження національної ідентичності, з іншого; активізація вивчення нових стратегій професійної підготовки майбутніх фахівців на основі співпраці ЗВО та бізнесу, розвитку неформального навчання тощо.

Виявлені особливості історіографії про розвиток вищої медичної освіти в зарубіжжі полягають у її вираженому профільно-орієнтованому характері; високій питомій вазі оригінальних статей і матеріалів наукових конференцій, які не дублюють зміст дисертацій та сукупно з іншими виданнями висвітлюють досвід функціонування окремих медичних закладів освіти; украї вузькому країнознавчому векторі, що охоплює кілька європейських країн і США; намаганні досягти в окремих працях широке коло питань, що стосуються соціальної політики, управління медичною галуззю та специфіки підготовки майбутніх лікарів різних спеціальностей; відносно низькому рівні вивчення її дидактичного компонента тощо.

5. За результатами аналізу визначено особливості вітчизняної історіографії про розвиток теорії та практики навчання і виховання у вищій

школі зарубіжжя: «монодисциплінарність» (основний доробок представили фахівці з порівняльної педагогіки); синкретизм, зумовлений множинністю компонентів дидактики; широкий змістовно-тематичний спектр студій; звуженість країнознавчого вектора студій, що фокусували на США. Означені риси характерні для пріоритетних напрямів дослідження порушеної проблеми. Зокрема, компетентнісна парадигма вищої освіти вивчалася крізь призму термінологічного аналізу пов'язаних з нею понять; у європейському вимірі та в контексті глобалізації розвитку вищої освіти в Україні; як концептуальний стрижень модернізації змісту підготовки студентів у ЗВО. Перенасичення уваги на цих питаннях призводило до клішованих трактувань, зменшення продукування оригінальних ідей і поглядів. Невпорядкованість терміносистеми також позначилася на характері досліджень про розвиток дистанційної освіти. Вагому роль у міждисциплінарному дискурсі про її розвиток відіграли різного рівня наукові конференції та навчальна література. Сукупно з ними дисертації, монографії, наукові статті вможливили формування національної рецепції дистанційної освіти в зарубіжних країнах, що генерувала такі компоненти, як методологія, історичний досвід упровадження, організаційно-методичні аспекти розвитку, вплив на підготовку фахівців у ЗВО тощо.

Виняткове значення науково-дослідницької діяльності в зарубіжних ЗВО посилювало інтерес українських науковців до її вивчення та знайшло відображення у двох десятках дисертацій, монографій, навчальних посібників, численних статтях. Пріоритетними напрямками наукового пошуку стали організація дослідницької праці здобувачів вищої освіти різних галузей знань і дослідницька підготовка за докторськими програмами; організація діяльності обдарованої студентської молоді; шляхи інтеріоризації цього зарубіжного досвіду у ЗВО України.

Порівняно з означеними освітніми феноменами, проблема виховання особистості в зарубіжних ЗВО не стала пріоритетом української компаративістики. З одного боку, її різні аспекти пронизують студії про професійну підготовку здобувачів вищої освіти. З іншого боку, у спеціальних працях увиразнилися тематичні напрями щодо вивчення їх особистісного формування за умов глобалізації, досвіду організації окремих напрямів виховання студентської молоді, розвитку її громадської активності (самоврядування, лідерство тощо), оригінальних моделей особистісного розвитку майбутнього фахівця тощо. Дослідження цієї проблематики активізувалося у 2000-х рр., відтак науковий інтерес до неї почав згасати.

б. Визначальними рисами наукового дискурсу з проблем державної політики, управління, реформування та забезпечення якості вищої освіти в зарубіжжі стали міждисциплінарність, багатоаспектність, синкретизм. Ці феномени вивчаються як передумови й чинники формування національних систем вищої освіти та як окремий предмет дослідження, зокрема, у глобалістському, європейському, країнознавчому, євроінтеграційному та компаративістському тематичних напрямках. Їх дослідження досягло найвищої активності за другого історіографічного періоду завдяки працям з державного управління і порівняльної педагогіки. Високим теоретичним рівнем відзначаються студії про зміст політики вищої освіти Євросоюзу; характер та

особливості управління у цій галузі в США та європейських країнах; тенденції децентралізації національних систем вищої освіти; досвід їх реформування, зокрема у Польщі та інших європейських країнах, тощо.

Розроблена модель дала змогу увиразнити вивчення зарубіжного досвіду забезпечення якості вищої освіти на трьох рівнях: міждисциплінарному – відображає кількісне і якісне зростання студій з філософії освіти, порівняльної педагогіки, державного управління, менеджменту, економіки і фінансів, автори яких трактували цю проблематику з відповідних методологічних позицій; територіальному, який поряд з глобальним та європейським векторами засвідчив пріоритет вивчення національного досвіду окремих країн, зокрема, у проєкції його адаптації у ЗВО України; предметно-тематичному, що відображає поетапне розширення проблемного спектра студій з вивчення теоретичних засад і процедур забезпечення якості вищої освіти наприкінці 1990-х – на початку 2000-х рр., процесу формування спеціальних державних і громадських органів ЗВО за наступного десятиліття, актуалізації наприкінці 2010-х рр. питань стандартизації і легітимізації забезпечення якості вищої освіти, їх вивчення з позицій вимог ринку праці та в історичній ретроспективі.

7. Проведене дослідження свідчить, що в 90-х рр. ХХ – першій чверті ХХІ ст. вітчизняна компаративістика здійснила важливий поступ у дослідженні різних аспектів, компонентів і напрямів розвитку вищої освіти в зарубіжжі. Про це свідчить нагромадження унікального науково-методологічного досвіду її всебічного осмислення; зростання кількості різнопрофільних наукових студій і розширення їх джерельної бази й тематичного спектра; остаточна відмова від російських наративів та долучення до західного наукового досвіду вивчення цієї проблематики. Вважаємо, що у розробці концептуальних засад реформування національної системи вищої освіти та вдосконалення професійної підготовки у ЗВО України має використовуватися весь напрацьований вітчизняною компаративістикою досвід осмислення порушеної проблеми, залежно від рівня їх інтегрованості у ЄПВО та світові глобалізаційні процеси. Це передбачає визначення шляхів і можливостей адаптації зарубіжних моделей державної політики та реформування, управління і фінансування галузі вищої освіти, зокрема, у плані закріплення в законодавчих і нормативно-правових актах України пріоритетів децентралізації національної системи освіти та впровадження європейських стандартів, вимог, норм організації освітнього процесу, забезпечення якості освітніх послуг.

Основні перспективи подальших досліджень убачаємо у розширенні країнознавчого вектора студій на держави азійського й африканського регіонів, узгодження терміносистем функціонування вищої освіти України та в досліджуваних країнах і регіонах, ґрунтовне вивчення західної методології аналізу освітніх систем та досвіду підготовки майбутніх фахівців різних спеціальностей, зокрема у військовій сфері.

Розроблена за матеріалами дослідження навчальна програма елективного курсу «Вища освіта зарубіжжя в сучасній українській історіографії» засвідчує, що нагромаджений вітчизняною компаративістикою відповідний науковий досвід може знайти ефективне застосування для вдосконалення освітнього процесу у ЗВО України.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії, розділи монографій

1. Snitovska O. Integration and globalization of higher education at the reception of Ukrainian scientists (second half of the 1990s – the beginning of the 20 s of the 21 st century). *European Science: monographic series. Scientific research in modern conditions of instability: Education and pedagogy, Philology, Psychology and sociology, Medicine and healthcare, Biology and ecology, Agriculture, forestry, fisheries and water management*. 2023. Book 24. Part 3. P. 20–29. DOI: <https://doi.org/10.30890/2709-2313.2023-24-03-017>

**Статті у періодичних виданнях,
що входять до бази даних Web of Science та / або Scopus**

2. Samoilenko O., Snitovska O., Fedchyshyn O., Romanyshyna O, Kravchenko O. The Use of a Synthesis Approach to Develop a Model for Training Teachers' Competencies in Distance Teaching. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*. 2021. Vol. 20. № 7. P. 308–327. DOI: <https://doi.org/10.26803/ijlter.20.7.17>

3. Savchuk B., Snitovska O., Vintoniak O., Koval P., Fedchyshyn N., Fedoniuk L., Bilavych H. Meta-analysis of studies on the mental state of Ukrainian students under martial law. *Polski Merkuriusz Lekarski*. 2024. Vol. LII. Is. 6. P. 711–718. DOI: <https://doi.org/10.36740/Merkur202406114> URL: <https://polskimerkuriuszlekarSKI.pl/wp-content/uploads/2025/01/PolMerkurLek2024i6net.pdf>

4. Savchuk, B., & Snitovska, O. The problem of higher education management in the interdisciplinary discourse of Ukrainian scientists (the 90s of the XX th – first quarter of the XXI st centuries). *East European Historical Bulletin*. 2025. № 35. P. 129–141. DOI: <https://doi.org/10.24919/2519-058X.35.332685>

5. Bilavych H., Vintoniak O., Snitovska O., Sultanova N., Hnatyshyn S., Slyvka L., Savchuk B. Health-preserving: innovative educational technologies in the professional training of Ukrainian students during wartime. *Wiadomości Lekarskie*. 2025. Vol. LXXVIII. Is. 8. P. 1614–1623. DOI: <https://doi.org/10.36740/WLek/209515> URL: [https://www.wiadomoscilekarskie.pl/pdf-209515-129156?filename=Health_preserving .pdf](https://www.wiadomoscilekarskie.pl/pdf-209515-129156?filename=Health_preserving.pdf)

6. Savchuk B., Snitovska O., Tsaryk H., Dovgij O., Fedchyshyn N., Fedoniuk L., Bilavych H. Research of Ukrainian scientists on the development of national medical education systems: A meta-analysis. *Wiadomości Lekarskie*. 2025. Vol. LXXVIII. Is. 9. P. 1886–1892. DOI: <https://doi.org/10.36740/WLek/212532> <https://www.wiadomoscilekarskie.pl/pdf-212532-131758?filename=Research%20of%20Ukrainian.pdf/>

7. Savchuk B., Snitovska O. In search of a model: interdisciplinary studies of Ukrainian Scholars on the Policy of European Countries and the USA in the Sphere of Higher Education (the End of the 20th – the Beginning of the 21st Centuries). *East European Historical Bulletin*. 2025. № 37. P. 192–206. DOI: <https://doi.org/10.24919/2519-058X.37.346067>

Статті в наукових фахових виданнях України

8. Снітовська О.Й. Проблема глобалізації вищої освіти і українському науковому дискурсі (друга половина 90-х рр. ХХ – перше десятиліття ХХІ століть). *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», «Психологія», «Медицина»*. 2023. № 16 (34). С. 336–346. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16\(34\)-336-346](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16(34)-336-346).

9. Снітовська О.Й. Документальні джерела українських студій про розвиток зарубіжної вищої освіти (середина 90-х рр. ХХ – початок ХХІ століть). *Молодь і ринок*. 2023. № 11–12 (2019–220). С. 71–75. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.296645>

10. Снітовська О.Й. Процес глобалізації вищої освіти в дослідженнях українських учених (10–20-ті роки ХХІ століття). *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 70. Том. 2. С. 348–354. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/70-2-52>.

11. Snitovska O. Internationalization of higher education as an object of research by Ukrainian comparatives. *Mountain school of Ukrainian Carpaty*. 2023. № 29. S. 23–26. DOI: <https://doi.org/10.15330/msuc.2023.29.23-26>

12. Снітовська О.Й. Вища медична освіта в зарубіжжі в історіографії української педагогічної компаративістики. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2024. Вип. 2 (55). С. 99–103. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2024_2_20

13. Снітовська О.Й. Зарубіжні системи підготовки фахівців соціальної роботи у ЗВО в дискурсі української компаративістики. *Педагогічна наука і освіта ХХІ століття*. 2024. № 3. С. 185–196. DOI: <https://doi.org/10.35619/pse.vi3.53> URL: <https://pse.itup.com.ua/index.php/pse/article/view/53/49>

14. Снітовська О.Й. Поняття «інтернаціоналізація вищої освіти» в науково-педагогічному дискурсі. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. 2024. № 18 (50). С. 81–89. DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.18/50.11>

15. Снітовська О.Й. Проблема європейського виміру компетентнісної парадигми вищої освіти в працях українських дослідників. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», «Психологія», «Медицина»*. 2024. № 11 (45). С. 802–816. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-11\(45\)-802-816](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-11(45)-802-816) URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/16675/16747>

16. Снітовська О.Й. Проблема педагогічної освіти та підготовки майбутніх учителів за кордом у рецепції української компаративістики. *Освіта та педагогічна наука*. 2024. № 3 (187). С. 75–85. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2024-3\(187\)-75-85](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2024-3(187)-75-85)

17. Снітовська О.Й. Проблема якості вищої освіти в дослідженнях українських компаративістів: країнознавчий вектор. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», «Психологія», «Медицина»*. 2024. № 8 (42). С. 571–581. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-8\(42\)-571-581](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-8(42)-571-581) URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-8\(42\)-571-581](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-8(42)-571-581)

18. Снітовська О.Й. Розвиток національних систем вищої професійної освіти зарубіжних країн: дискурс української компаративістики. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 77. Том. 3. С. 251–258. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/77-3-34>

19. Снітовська О.Й. Розвиток післядипломної педагогічної освіти та підвищення кваліфікації вчителів у зарубіжних країнах у рецепції української компаративістики. *Нова педагогічна думка*. 2024. № 3 (119). С. 8–13. DOI: <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2024-119-3-8-13>

20. Снітовська О.Й. Університетська освіта в зарубіжжі в дослідженнях українських компаративістів: проєвропейський вектор. *Педагогічний альманах*. 2024. Вип. 56. С. 152–159. DOI: <https://doi.org/10.37915/pa.vi56.554>

21. Снітовська О.Й. Університетська освіта в історіографії української педагогічної компаративістики: країнознавчий вектор. *Інноватика у вихованні*. 2024. Вип. 20. С. 129–139. 2024. DOI: <https://doi.org/10.35619/iiv.v1i20.652>

22. Снітовська О.Й. Феномен якості вищої освіти в дослідженнях вітчизняних науковців: глобальний та європейський вектори. *Молодь і ринок*. 2024. № 9 (229). С. 160–165. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.312389>

23. Snitovska O.Y. Development of higher medical education abroad in the studies of Ukrainian comparativists. *Медична освіта*. 2024. № 3. Р. 64–69. DOI: <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2024.3.14966>

24. Snitovska O.Y. Development of distance learning in higher education abroad in the historiography of Ukrainian pedagogical science. *Mountain School of Ukrainian Carpaty*. 2024. № 30. Р. 31–35. DOI: <https://doi.org/10.15330/msuc.2024.30.31-35>

25. Савчук Б., Вінтоняк О., Снітовська О. Коучинг як педагогічна технологія: дефінітивний аналіз українського та зарубіжного дискурсу. *Педагогічна наука і освіта XXI століття*. 2024. № 2. С. 39–48. DOI: <https://doi.org/10.35619/pse.vi2.23>

26. Снітовська О.Й. Зарубіжний досвід формування та виховання особистості здобувача вищої освіти в дослідженнях українських компаративістів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2025. Вип. 86. Т. 3. С. 302–307. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/86-3-45> https://aphn-journal.in.ua/archive/86_2025/part_3/47.pdf

27. Снітовська О.Й. Проблема реформування системи вищої освіти у зарубіжжі в українському міждисциплінарному дискурсі. *Педагогічна наука і освіта XXI століття*. 2025. № 4. С. 230–241. DOI: <https://doi.org/10.35619/pse.vi4.75> URL: <https://pse.itup.com.ua/index.php/pse/article/view/75/65>.

28. Снітовська О.Й. Рецепція проблеми інтернаціоналізації вищої освіти в українській педагогічній компаративістиці. *Вісник науки та освіти*. 2025. № 4 (34). С. 1667–1678. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-4\(34\)-1667-1678](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-4(34)-1667-1678)

29. Снітовська О.Й. Проблема організації науково-дослідної роботи у ЗВО зарубіжжя в історіографії української компаративістики. *Молодь і ринок*. 2025. № 5–6 (237–238). С. 178–183. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.332815> URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/332815/322003>.

30. Снітовська О.Й., Пискливець Т.І. Особливості вищої медичної освіти в Україні й Німеччині: історичний контекст. *Медична освіта*. 2025. № 1. С. 13–17. DOI: <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2025.1.15365>

Опубліковані праці апробаційного характеру

31. Снітовська О.Й., Пилипчук І.С., Флуд В.В. Сучасні вимоги та виклики для викладачів вищого медичного навчального закладу в умовах пандемії COVID-19. *Art of Medicine*. Івано-Франківськ, 2021. № 3. С. 131–134. DOI: <https://doi.org/10.21802/artm.2021.3.19.131>

32. Снітовська О.Й. Рефлексії глобалізму та антиглобалізму вищої освіти в українському науковому дискурсі. *Світ наукових досліджень: матеріали Міжнар. мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції*. Польща, м. Ополе, 2023. Вип. 25. URL: <https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5128/>

33. Снітовська О.Й. Особливості джерельної бази досліджень українських науковців про розвиток вищої освіти в зарубіжжі. *The 12th International scientific and practical conference «European scientific congress»* (December 25–27, 2023). Barca Academy Publishing, Madrid, Spain. 2023. С. 293–299. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/12/EUROPEAN-SCIENTIFIC-CONGRESS-25-27.12.23.pdf>

34. Снітовська О.Й. Процеси інтеграції та глобалізації вищої освіти в українському міждисциплінарному дискурсі. *Ефективне управління як двигун фінансово-економічного розвитку: матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції*. Суми, 2023. С. 235–237. URL: <https://researcheurope.org/wp-content/uploads/2023/12/re-17.12.2023.pdf>

35. Снітовська О.Й. Розвиток університетської освіти в зарубіжжі у дослідженнях українських філософів. *The 8th International scientific and practical conference «Perspectives of contemporary science: theory and practice»*. Lviv, Ukraine. 2024. С. 359–363. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2024/09/PERSPECTIVES-OF-CONTEMPORARY-SCIENCE-THEORY-AND-PRACTICE-16-18.09.2024.pdf>

36. Снітовська О.Й. Терміносистема дистанційної освіти в українському та зарубіжному науковому дискурсі. *Наука та освіта в умовах воєнного часу: матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції* (Дніпро, 18 жовтня 2024 р.). Research Europe, 2024. С. 61–64. URL: <https://researcheurope.org/wp-content/uploads/2024/10/re-18.10.2024.pdf>

37. Снітовська О.Й. Наукометричний аналіз української бібліографії про розвиток дистанційної освіти в зарубіжжі. *Сучасні виклики та актуальні проблеми науки, освіти та технологій: зб. тез доп. міжн. наук.-практ. конф.* (Полтава, 23 жовтня 2024 р.). Полтава: ЦФЕНД, 2024. С. 7–9. URL: <https://www.economics.in.ua/2024/10/23.html/>

38. Чемерис О., Сергієнко В., Снітовська О. Актуальні питання підготовки здобувачів ступеня доктора філософії у Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького в кризових умовах: адаптація та виклики. *Підготовка дисертацій в умовах воєнного стану: актуальні питання та шляхи їх вирішення: матеріали Міжн. наук.-практ. конференції* (Львів – Торунь, 28 вересня 2024 р.). Львів – Торунь: Liha-Pres, 2024. С. 176–177. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-411-8-48>.

39. Снітовська О.Й. Поняття «педагогічна освіта» в українському та зарубіжному дискурсі. *The 6th International scientific and practical conference «Future of science: innovations and perspectives»* (April 21–23, 2025) SSPG Publish, Stockholm, Sweden. 2025. P. 256–258. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2025/04/FUTURE-OF-SCIENCE-INNOVATIONS-AND-PERSPECTIVES-21-23.04.25.pdf>.

40. Снітовська О.Й. До проблеми походження поняття «інтернаціоналізація вищої освіти». *Modern Trends in the Development of Economy, Technology and Industry: Collection of Scientific Papers «International Scientific Unity» with Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference. April 9-11, 2025.* Toronto, Canada. С. 260–262. DOI: 10.70286/ISU-09.04.2025/ URL: https://isu-conference.com/wp-content/uploads/2025/04/Toronto_Canada_09.04.25.pdf.

41. Снітовська О.Й. Поняття «професійна освіта» в українському та зарубіжному дискурсі. *The 10th International scientific and practical conference «Current trends in scientific research development»* (May 8–10, 2025) BoScience Publisher, Boston, USA. 2025. P. 419–420. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2025/05/CURRENT-TRENDS-IN-SCIENTIFIC-RESEARCH-DEVELOPMENT-8-10.05.25.pdf>

42. Снітовська О.Й. Зарубіжний досвід роботи з обдарованими студентами в дослідженнях українських науковців. *International scientific conference proceedings «Future in the results of modern scientific research '2025».* Karlsruhe, Germany. С. 136–142 DOI: 10.30890/2709-1783.2025-40-00-21 URL: <https://www.proconference.org/index.php/gec/article/view/gec40-00-021>

43. Снітовська О.Й. Методологічні підходи українських компаративістів щодо інтерпретації та адаптації зарубіжного досвіду у вітчизняну систему вищої освіти. *Modern engineering and innovative technologies.* 2025. Is. 40. Part 3. P. 90–100. DOI: <https://doi.org/10.30890/2567-5273.2025-40-03> URL: <https://www.moderntechno.de/index.php/meit/issue/view/meit40-03>

АНОТАЦІЯ

Снітовська О. Й. Розвиток зарубіжної вищої освіти в українській історіографії 90-х рр. XX – першої чверті XXI століть. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – ДНП «Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького», Львів, 2026; Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Дрогобич, 2026.

У дослідженні здійснено цілісно-структурований аналіз розвитку української історіографії про вищу освіту в зарубіжних країнах у 90-х рр. XX – першій половині XXI ст. Розкрито методологічні засади, етапи, напрями та тенденції формування наукового дискурсу, обґрунтовано його міждисциплінарний характер. Розроблено періодизацію історіографічного процесу (пострадянський, проєвропейський, глобалістський етапи) та двовекторну систему аналізу досліджень (територіально-просторовий і

змістовий виміри). Здійснений метааналіз масиву джерел уможливив виявити особливості рецепції зарубіжного досвіду розвитку вищої педагогічної та медичної освіти й окреслити розширення країнознавчого вектора досліджень.

Установлено домінування компетентнісної парадигми, активізацію досліджень дистанційної освіти, науково-дослідницької діяльності та проблем забезпечення якості вищої освіти. Показано еволюцію підходів від описового запозичення зарубіжного досвіду до його критичного осмислення та адаптації. Обґрунтовано доцільність використання доробку українських науковців у модернізації національної системи вищої освіти, зокрема в аспектах управління, фінансування, децентралізації та впровадження європейських стандартів. Розроблено та апробовано навчальну програму елективного курсу, що підтверджує практичну значущість здобутих результатів.

Ключові слова: вища освіта, зарубіжні країни, історіографія, педагогічна наука, компаративістика, галузь наукових знань, науковий дискурс, заклад вищої освіти, здобувач вищої освіти, методологія, метааналіз, університет, педагогічна освіта, вища медична освіта, підготовка майбутніх фахівців, міждисциплінарність, глобалізація, інтернаціоналізація, зарубіжний досвід.

ANNOTATION

Snitovska O. Y. The Development of Foreign Higher Education in Ukrainian Historiography from the 1990 s to the First Quarter of the 21 st Century. – Qualification research work in the form of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.01 – General Pedagogy and History of Pedagogy. – State Non-Commercial Enterprise «Danylo Halytsky Lviv National Medical University», Lviv, 2026; Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University, Drohobych, 2026.

The study provides a comprehensive and systematically structured analysis of Ukrainian historiography on higher education in foreign countries from the 1990 s to the first quarter of the 21 st century. It substantiates the multidimensional, polystructural, and interdisciplinary nature of this field and emphasizes its growing importance in the context of Ukraine's integration into the European Higher Education Area and post-war modernization of the national higher education system. The subject is defined as the methodology, stages, directions, and trends in Ukrainian historiography of foreign higher education, while the aim is to identify patterns of its development and determine ways of applying accumulated scholarly experience to educational reform and comparative studies.

The research methodology is an integrated multi-component system consisting of five elements: interdisciplinarity, ensuring the integration of pedagogical, philosophical, sociological, economic, legal, and managerial approaches; the terminological system approach, addressing variability of key concepts across Ukrainian, post-Soviet, and Western discourses; the systematization of scientific principles and approaches, combining general scientific (civilizational, historical-pedagogical, cultural, synergetic, axiological) and instrumental (paradigmatic, anthropological, phenomenological, hermeneutic, differentiated) frameworks; a set of research methods, including historiographical, meta-analytical, statistical, and

sociological tools; and the principle of pluralism in scientific discourse, enabling interpretation of historiographical processes from multiple perspectives.

The source base includes over 3,500 scholarly works, of which about 1,340 were analyzed, including monographs, dissertations, articles, conference proceedings, textbooks, reference publications, and foreign studies. This corpus enabled identification of key patterns in Ukrainian historiography of foreign higher education.

A three-stage periodization is proposed: the post-Soviet stage (1991 – 2000/2001), marked by rejection of ideologically biased interpretations; the pro-European stage (2002 – 2009/2010), associated with the Bologna Process and focus on European models; and the globalist stage (2011 – 2025), characterized by expanded geographical and thematic research. A two-vector analytical model is introduced, combining territorial-spatial and content dimensions for systematic classification of historiographical research.

Meta-analysis reveals increasing complexity of research on higher professional education abroad, expansion of country-specific studies (including Asian regions), and diversification of thematic areas. It highlights the dominance of the competence-based paradigm, growing attention to distance education and digitalization, and the strengthening of research activity in universities.

The study examines interdisciplinary discourse on public policy, governance, reform, and quality assurance in higher education, which peaked during the pro-European stage and is now characterized by integration of macro-, meso-, and micro-level analyses. Quality assurance is interpreted as a multidimensional phenomenon covering institutional performance, compliance with international standards, and labor market relevance.

The findings confirm significant progress in Ukrainian comparative studies, including expansion of the source base, methodological development, and integration into the global academic space. The study emphasizes critical adaptation of foreign educational experience rather than mechanical transfer, considering national socio-cultural contexts. It outlines prospects for further research, including geographical expansion, harmonization of terminology, and engagement with Western methodologies.

The practical significance is demonstrated through the development of an elective course «Foreign Higher Education in Contemporary Ukrainian Historiography», contributing to methodological culture and research competencies of higher education students.

Keywords: higher education, foreign countries, historiography, pedagogical science, comparative studies, scientific field, scientific discourse, higher education institution, students of higher education, methodology, meta-analysis, university, teacher education, higher medical education, training of future specialists, interdisciplinarity, globalization, internationalization, foreign experience.

Здано до набору 07.05.2026 р.
Підписано до друку 08.05.2026 р. Формат 60x90/16.
Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».
Вид. арк. 0,9. Зам. 117. Тираж 100. Друк на ризографі.
Друк ФОП Новожилов С.В.
м. Дрогобич, вул. Данила Галицького, 1
Тел. 097 0111011